

ابعاد فرهنگی - ارتباطی توسعه هوش مصنوعی (۱): حوزه خبر و اطلاع‌رسانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۱۲/۱۹

شماره مسلسل: ۲۰۵۱۴
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

ابعاد فرهنگی-ارتباطی توسعه هوش مصنوعی (۱):
حوزه خبر و اطلاع‌رسانی

نوع گزارش: طرح/لایحه □ راهبردی ■ نظارتی □

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه رسانه، ارتباطات جمعی و فضای مجازی)

تهیه و تدوین کننده:

عبدالرحیم قاسمی نژاد (گروه رسانه، ارتباطات جمعی و فضای مجازی)

ناظر علمی خارج از مرکز:

حمید ضیایی پرور (مدیرکل اسبق دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)

اظهار نظر کنندگان داخل مرکز:

سهیلا خردمندی (گروه توسعه فناوری و تولید دانش بنیان)،
ابوالقاسم رجبی (گروه مخابرات و فناوری اطلاعات)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

علی اصغر کیا (رئیس دانشکده علوم ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی (ره))، علی شاکر (دکترای علوم ارتباطات و مدرس هوش مصنوعی)، حسین امامی (دکترای علوم ارتباطات و مدرس هوش مصنوعی)، الهام فراهانی (عضو هیئت مدیره انجمن کامپیوتر ایران)، مریم سلیمی (دکترای علوم ارتباطات و مدرس رسانه‌های نوین)

ناظران علمی:

موسی بیات، سیدعلی محسنیان

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

شیوا امین اسکندری

واژه‌های کلیدی:

۱. هوش مصنوعی
۲. هوش مصنوعی مولد
۳. رسانه
۴. فضای مجازی
۵. خبر
۶. اطلاع‌رسانی

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۲/۰۱

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه و بیان مسئله.....	۹
۲. پیشینه.....	۱۱
۱-۲. سوابق مطالعاتی در مرکز پژوهش‌ها.....	۱۱
۳. فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی.....	۱۲
۴. چالش‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی.....	۱۵
۱-۴. افزایش تعصبات انسانی و چالش‌های اخلاقی در تفسیر داده‌ها و گزارش رویدادها.....	۱۵
۲-۴. نقض حریم خصوصی و امنیت کاربران.....	۱۵
۳-۴. از دست رفتن فرصت‌های شغلی، بزرگ‌ترین تهدید برای روزنامه‌نگاران.....	۱۶
۴-۴. نقض حق نشر (کپی‌رایت).....	۱۶
۵-۴. تشدید نابرابری‌های موجود در میان رسانه‌های خبری.....	۱۷
۶-۴. افزایش انتشار اخبار، اطلاعات و محتوای خلاف واقع به‌ویژه ویدئوی جعل عمیق.....	۱۷
۵. وضعیت حکمرانی هوش مصنوعی در حوزه خبر در جهان.....	۱۸
۱-۵. اتحادیه اروپا.....	۱۸
۲-۵. ایالات متحده آمریکا.....	۱۹
۳-۵. انگلستان.....	۱۹
۶. مفاد مرتبط در سند ملی هوش مصنوعی.....	۲۱
۷. جمع‌بندی و پیشنهادها.....	۲۳
۱-۷. مجلس شورای اسلامی.....	۲۳
۲-۷. سیاستگذاری و اجرا.....	۲۴
۳-۷. خبرگزاری‌ها.....	۲۶
منابع و مآخذ.....	۲۷

فهرست جداول

جدول ۱. اهمیت پیشینه پژوهشی.....	۱۱
جدول ۲. اهمیت فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی.....	۱۲
جدول ۳. حوزه رسانه و فضای مجازی در جدول ماده (۶) سند ملی هوش مصنوعی.....	۲۱
جدول ۴. تحلیل عوامل درونی و بیرونی توسعه فناوری هوش مصنوعی در حوزه خبر ایران.....	۲۲

فهرست شکل

شکل ۱. مدل مشارکت اتاق‌های خبر با شرکای خارج از سازمان خود از جمله کمک نوآورها (استارت‌آپ) و دانشگاه‌ها برای آزمایش فناوری‌های جدید.....	۱۴
--	----

ابعاد فرهنگی - ارتباطی توسعه هوش مصنوعی (۱): حوزه خبر و اطلاع‌رسانی

چکیده

حوزه خدمات رسانه‌ای به‌ویژه در زمینه خبر و اطلاع‌رسانی، از مهم‌ترین بخش‌هایی است که تحت تأثیر شگرف تحولات مرتبط با توسعه ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی قرار گرفته و با سرعت در حال تغییر روش‌های سنتی و ایجاد فرصت‌های جدید است. طراحی سیاست‌های دقیق و مؤثر در راستای بهره‌گیری از فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی و مقابله لازم با چالش‌های آن به‌صورت توأمان در نظام حکمرانی و سیاست‌گذاری رسانه کشور، مستلزم احصا و تحلیل کاربست‌ها، فرصت‌ها و چالش‌های فناوری هوش مصنوعی در این حوزه است. این امر ارتباط تنگاتنگی با کلان مسئله حکمرانی رسانه و فضای مجازی در کشور یعنی کاهش اعتماد و مرجعیت رسانه‌های رسمی و مستقل داخلی پیدا می‌کند؛ چراکه سردرگمی و غفلت زیست‌بوم رقمی (دیجیتال) کشور از اتخاذ تدابیر لازم برای مواجهه مطلوب با موج فراگیر و بازار روبه‌رشد هوش مصنوعی در جهان منجر به تشدید نابسامانی‌های حوزه محتوای فضای مجازی و خدمات سکوها بر خط و در نتیجه کاهش مرجعیت رسانه‌ای کشور خواهد شد. حل مسائلی مذکور و ارتقاء جایگاه ایران در توسعه فنی و محتوایی هوش مصنوعی مولد در ابتدا نیازمند شناخت جامع از نحوه کنشگری بازیگران این حوزه و سپس طراحی الزامات و راهبردهای سیاستی دقیق برای حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است که در این گزارش بدان پرداخته شده است. گزارش حاضر ضمن شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های این حوزه، پیشنهادهای سیاستی-تقنینی خود را مبتنی بر تحلیل این فرصت‌ها و چالش‌ها، به تفکیک شرح وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی، سیاستگذاران و مدیران اجرایی و خبرگزاری‌ها ارائه کرده است.

بیان / شرح مسئله

هوش مصنوعی با افزایش تولید، توزیع و شخصی سازی محتوا، نقش مهمی در تحول حوزه خدمات رسانه ای به ویژه در حوزه خبر و اطلاع رسانی ایفا می کند. احصا و تحلیل کاربردها، فرصت ها و چالش های فناوری هوش مصنوعی در این حوزه، اولین گام برای طراحی سیاست های دقیق و مؤثر در راستای بهره گیری از فرصت های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی و مقابله لازم با چالش های آن در نظام حکمرانی و سیاست گذاری رسانه کشور است. این امر ارتباط تنگاتنگی با کلان مسئله حکمرانی رسانه و فضای مجازی در کشور یعنی کاهش اعتماد و مرجعیت رسانه های رسمی و مستقل داخلی پیدا می کند چرا که سردرگمی و غفلت زیست بوم دیجیتال کشور از اتخاذ تدابیر لازم برای مواجهه مطلوب با موج فراگیر و بازار روبه رشد هوش مصنوعی در جهان منجر به تشدید نابه سامانی های حوزه محتوای فضای مجازی و خدمات سکوهی بر خط و در نتیجه کاهش مرجعیت رسانه ای کشور خواهد شد.

زیست بوم هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی همچون دیگر قلمروهای تخصصی زیست بوم رقمی (دیجیتال) جهان و ایران شامل یک سیستم پیچیده و پویا و برخوردار از ذی نفعان متعدد از جمله شرکت های بزرگ فناوری، کمک نوآرهای (استارت آپ) هوش مصنوعی، دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی، شرکت های مشاوره و خدمات هوش مصنوعی، سازمان های دولتی و نظامی، سیاست گذاران و کار گزاران نظام حکمرانی، سرمایه گذاران، مدیران خبر گزاران، روزنامه نگاران و کاربران نهایی است. حل مسائل مذکور و ارتقای جایگاه ایران در توسعه فنی و محتوایی هوش مصنوعی مولد در ابتدا نیازمند شناخت جامع از نحوه کنشگری بازیگران این حوزه و سپس طراحی الزامات و راهبردهای سیاستی دقیق برای حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است که در این گزارش بدان پرداخته شده است.

نقطه نظرات / یافته های کلیدی

یافته های این گزارش نشان می دهد که تحولات فناورانه مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی نه تنها تهدیدی ویرانگر و نبود کننده برای خبر گزاران نیست بلکه می تواند به عنوان یک فرصت، داده ها و امکانات و قابلیت های بیشتری را در اختیار آنها قرار دهد و به کارآمدتر شدن فعالیت های خبری کمک کند. در عین حال توسعه این فناوری، می تواند به ایجاد چالش ها و تهدیداتی منجر شود که لازم است تدابیر سیاستی و قانونی لازم در خصوص آنها صورت پذیرد.

از میان ۲۳ فرصتی که گزارش حاضر در خصوص بهره گیری از فناوری هوش مصنوعی و ابزارهای مبتنی برای توسعه حوزه خبر و اطلاع رسانی بر شمرده، پنج محور مهم عبارتند از: باز خوردگیری و شناسایی الگوهای خبری، تحلیل ترجیحات کاربران و بهینه سازی محتوای خبری بر اساس داده های کلان، شخصی سازی محتوا مبتنی بر سطح دانش و سن و دیگر متغیرهای کاربران، جمع آوری، تولید، ویرایش، انتشار، ذخیره سازی و انتقال محتوای خبری، بررسی صحت اخبار و تشخیص اخبار جعلی، تعامل بیشتر با مخاطبان و زمینه همکاری های جدید میان رسانه ها و شرکت های فناوری.

همچنین اهم چالش های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی مشتمل بر مواردی چون افزایش تعصبات انسانی و چالش های اخلاقی در تفسیر داده ها و گزارش رویدادها، نقض حریم خصوصی و امنیت کاربران، تغییرات در فرصت های شغلی، تشدید نابرابری های موجود در میان رسانه های خبری و افزایش انتشار اخبار، اطلاعات و محتوای خلاف واقع به ویژه ویدئوی جعل عمیق است.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

بهره گیری از فناوری هوش مصنوعی برای بهبود و ارتقای وضعیت حوزه خبر و روزنامه نگاری هرگز امری نیست که به صورت قطعی و خودکار رخ دهد و اساساً به تصمیمات سیاست گذاران رسانه ای و نحوه تعامل آنان با توسعه دهندگان فناوری، مراکز تحقیقاتی، خبر گزاران ها و شرکت های

فناوری یک کشور بستگی دارد؛ اینکه چگونه با این فناوری مواجه شوند و چه اقدامات سیاستی و تقنینی را برای آن برنامه‌ریزی کنند. اهم پیشنهاد‌های سیاستی-تقنینی گزارش حاضر مبتنی بر تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های مذکور در فصول پیشین، به تفکیک شرح وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی، سیاستگذاران و مدیران اجرایی و خبرگزاری‌ها عبارت‌اند از:

۱. مجلس شورای اسلامی

به روزرسانی قوانین حوزه مطبوعات و خبرگزاری‌ها مبتنی بر ملاحظات فناوری هوش مصنوعی مولد از جمله ایجاد قواعدی هماهنگ برای تولید و استفاده از محصولات و خدمات مرتبط با هوش مصنوعی در حوزه خبر و تصریح کاربردهای ممنوعه و سیستم‌های پرخطر هوش مصنوعی در متن قانون.

۲. سیاستگذاری و اجرا

الف) تشکیل کارگروه مشترک حوزه خبر و اطلاع‌رسانی میان مرکز ملی هوش مصنوعی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،
ب) ایجاد نقشه راه عملیاتی برای آموزش و توانمندسازی روزنامه‌نگاران و عموم مردم،
ج) حمایت از ایجاد سامانه‌های داخلی هوش مصنوعی مولد کاربردی در حوزه رسانه و خبر،
د) کنشگری فعالانه در معاهدات و توافقنامه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با هدف پیشگیری از تحمیل رویکرد یک‌جانبه‌گرایانه کشورهای مسلط در حوزه فناوری هوش مصنوعی،

ه) ضرورت بازنگری سند ملی هوش مصنوعی با نگاه فرصت‌محور به بخش رسانه و فضای مجازی.

۳. خبرگزاری‌ها

الف) تشکیل شرکتهای (کنسرسیوم) همکاری میان رسانه‌ها و شرکت‌های فناوری داخلی و خارجی
ب) بهره‌گیری حداکثری سازمان‌های خبری از نوآوری‌های فناورانه
ج) طراحی و ابلاغ دستورالعمل‌های استفاده از فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه رسانه

۱. مقدمه و بیان مسئله

هوش مصنوعی^۱ به عنوان یکی از مهم‌ترین فناوری‌های تحول‌آفرین در عصر دیجیتال، با شتاب روزافزون در حال توسعه است. توسعه و فراگیری ابزارهای هوش مصنوعی علوم مختلف بشری و بخش‌های مختلف زندگی انسان‌ها را با فرصت‌ها و چالش‌های جدی و عمیقی روبه‌رو ساخته که توجه حکمرانان و سیاستگذاران ملی و بین‌المللی را برانگیخته است. هوش مصنوعی یک گرایش از علوم رایانه است که در چند دهه پیش علم آن ایجاد شده و در حال گسترش است؛ اما آن پدیده‌ای که قدرت چشمگیری را در سال‌های اخیر تجربه کرده و همه جهان را تحت تأثیر خود قرار داده، شاخه‌ای از هوش مصنوعی تحت عنوان «هوش مصنوعی مولد» است. هوش مصنوعی مولد نوعی فناوری هوش مصنوعی است که می‌تواند انواع مختلفی از محتوا از جمله متن، تصویر، صدا و ویدئو و داده‌های مصنوعی تولید کند و از طریق نسل جدید جستجوگرهای گفتگو محور (چت‌بات) همچون چت جی پی تی (دستیار هوش مصنوعی شرکت اپن‌ای‌آی) و گوگل چمنای (دستیار هوش مصنوعی گوگل) در کمترین زمان ممکن ارائه کند. برخلاف هوش مصنوعی سنتی که بر مجموعه داده‌های از قبل موجود برای شناسایی الگوها و پیش‌بینی‌ها عمل می‌کند، هوش مصنوعی مولد می‌تواند با یادگیری از مجموعه داده‌های موجود و تولید چیزی جدید براساس آن اطلاعات، محتوای کاملاً جدیدی تولید کند. از جمله این موارد، تحولات و تأثیراتی است که توسعه هوش مصنوعی بر حوزه حکمرانی و سیاستگذاری رسانه‌ها از حیث خدمات رسانه‌ای و محتوا صورت داده است. مراد از خدمات رسانه‌ای، خدماتی چون خبر و اطلاع‌رسانی، تبلیغات بازرگانی، فیلم و سریال و بازی‌های دیجیتال و همچنین محتوای کاربر محور (محتوای تولید کاربر) است. عدم توجه به این تحولات فناورانه و نسبت آن با حوزه محتوا در رسانه و فضای مجازی پس از سرایت گسترده این فناوری، مشکلات و مسائل عدیده‌ای را در آینده برای حاکمیت ملی کشور در عرصه دیجیتال منجر خواهد شد. پیشرفت در فناوری‌های ارتباطی و پذیرش هوش مصنوعی در حوزه‌های رسانه و ارتباطات، به ارتقای سطح کمی و کیفی خدمات رسانه‌ای، افزایش تعاملات اجتماعی، افزایش دسترسی مخاطبان، گسترش دامنه پوشش و کاهش محدودیت‌های زمانی و مکانی در سال‌های اخیر منجر شده است. با این حال، به دلیل شکاف دیجیتال در سراسر کشورها و قاره‌ها، دستاوردها در سراسر جهان نابرابر است [۱۰]. با وجودی که کشور ما در تولید دانش و چاپ مقالات علمی شاخه‌های مختلف هوش مصنوعی از ۲۰ کشور برتر دنیا است، اما این شاخص به تنهایی نمی‌تواند موفقیت کشور را در این حوزه تضمین کند. در حال حاضر مهم‌ترین چالش توسعه هوش مصنوعی در کشور، فراهم کردن زیرساخت‌های ارتباطی مورد نیاز برای توسعه بازار و جلب اعتماد و سرمایه‌گذاری بخش صنعت و بخش خصوصی جهت کاربردی‌سازی پژوهش‌های انجام شده در حوزه‌های مختلف علمی و تخصصی است. گزارش اخیر مؤسسه بین‌المللی آکسفورد اینسایتز^۲ تحت عنوان «شاخص آمادگی هوش مصنوعی دولت‌ها» در سال ۲۰۲۳ نشان می‌دهد ایران با قرار گرفتن در رده ۹۴ از میان ۱۹۳ کشور، در دسته کشورهای کاملاً ناآماده برای پذیرش این فناوری تحول‌آفرین معرفی شده است. این در حالی است که سرمایه‌گذاری‌های عظیم و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت کشورهای منطقه در حوزه هوش مصنوعی زودتر از آنچه انتظار می‌رفت، جواب داده است. امارات در بین ۲۰ کشور برتر شاخص آکسفورد است و به همراه عربستان (رده ۲۹) در میان آماده‌ترین کشورهای بررسی شده در این شاخص قرار گرفته‌اند. فاصله بین ایران با سایر همسایگان کمتر ثروتمند نیز قابل توجه است؛ روسیه در رده ۳۸، ترکیه در رده ۴۷، قزاقستان در رده ۷۲ و نهایتاً آذربایجان در رده ۷۳ ارزیابی شده‌اند [۱۱]. البته مقایسه ایران با کشورهایی چون امارات و عربستان که عمده فناوری‌های توسعه یافته در آنها عمدتاً وارداتی و مبتنی بر متخصصان و سرمایه

۱ Artificial Intelligence - این فناوری به توانایی سیستم‌های کامپیوتری اشاره دارد که می‌توانند وظایفی را انجام دهند که در ظاهر نیاز به هوش و تفکر انسانی دارند. این سیستم‌ها با استفاده از سازوکار (الگوریتم) ها، مدل‌های ریاضی و داده‌های ورودی، تصمیم‌گیری‌ها و پردازش‌های پیچیده را انجام می‌دهند

2. Oxford Insights

۳. این شاخص، آمادگی هوش مصنوعی را بر پایه شش محور کلیدی بررسی می‌کند. این محورها شامل استراتژی، زیرساخت، داده، حکمرانی، استعداد (نیروی انسانی) و فرهنگ سازمانی هستند و براساس نظر سنجی از هشت هزار مدیر ارشد کسب و کار و بیش از ۵۰۰ کارمند شرکت‌های خصوصی در سراسر جهان سنجیده می‌شود و کشورها در چهار دسته کاملاً آماده، نسبتاً آماده، دارای آمادگی محدود و ناآماده طبقه‌بندی می‌شوند. بر این اساس، تنها ۱۴ درصد از شرکت‌ها در دسته کاملاً آماده قرار دارند و سایر شرکت‌ها نیز به ترتیب ۳۴ درصد (نسبتاً آماده)، ۴۸ درصد (آمادگی محدود) و ۴ درصد (عقب‌افتاده) ارزیابی شده‌اند.

انسانی خارجی است دقیق و معنادار به نظر نمی‌رسد اما مقایسه با کشورهای نسبتاً هم‌رده از حیث میزان ثروت و توسعه یافتگی، ضرورت جهش در سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی را در این حوزه به اثبات می‌رساند. جبران این عقب‌افتادگی نیازمند اهتمام جدی و اقدام فوری در تمامی لایه‌های حکمرانی کشور اعم از سیاست‌گذاری، قانونگذاری، تنظیم‌گری و مدیریت اجرایی در حوزه‌های موضوعی مهم و اولویت‌دار کشور است. در همین راستا سند ملی هوش مصنوعی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان نقشه راهی برای توسعه هوش مصنوعی در ایران تصویب شده است. چشم‌انداز این سند قرار گرفتن ایران در افق ۱۴۱۲ بین ۱۰ کشور پیشرو در زمینه هوش مصنوعی جهان و ایجاد بیشترین پیشرفت در حکمرانی، موضوع‌های کلان کشور، ثروت‌آفرینی، ارزش‌آفرینی، تأمین سلامت، رفاه، امنیت و آسایش مردم با استفاده از این فناوری عنوان شده است.

تاکنون تحقیقات جامعی درباره سیاست‌های توسعه هوش مصنوعی و تأثیرات آن بر حکمرانی رسانه انجام نشده است. گزارش حاضر تمرکز خود را بر حوزه مهم و اولویت‌دار خبر و اطلاع‌رسانی قرار داده و به‌دنبال طراحی «سیاست‌های هوش مصنوعی» برای نظام حکمرانی رسانه‌ای کشور در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی است. آلن دافو در کتاب درآمدهای حکمرانی هوش مصنوعی مفهوم «سیاست هوش مصنوعی» را شامل دیگر گونی‌هایی می‌داند که تحولات فناورانه هوش مصنوعی در حوزه‌های مختلف حکمرانی همچون سیاست داخلی، اقتصاد سیاسی بین‌المللی و امنیت بین‌المللی ایجاد کرده است. سیاست هوش مصنوعی همچنین به این می‌اندیشد که چگونه سیاست‌های بازیگران قدرتمند می‌تواند به توسعه هوش مصنوعی شکل بخشد.

طراحی سیاست‌های دقیق و مؤثر در راستای بهره‌گیری از فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی و مقابله لازم با چالش‌های آن به‌صورت توأمان در نظام حکمرانی و سیاست‌گذاری رسانه کشور، مستلزم احصا و تحلیل کاربست‌ها، فرصت‌ها و چالش‌های فناوری هوش مصنوعی در این حوزه است. اینجاست که این مسئله ارتباط تنگاتنگی با کلان مسئله حکمرانی رسانه و فضای مجازی در کشور یعنی کاهش اعتماد و مرجعیت رسانه‌های رسمی و مستقل داخلی پیدامی‌کند؛ چراکه سردرگمی و غفلت زیست‌بوم دیجیتال کشور از اتخاذ تدابیر لازم برای مواجهه مطلوب با موج فراگیر و بازار روبه‌رشد هوش مصنوعی مولد در جهان به تشدید نابه‌سامانی‌های حوزه محتوای فضای مجازی خدمات پلتفرم‌های برخط و از جمله شیوع محتوای نامناسب و خلاف واقع در فضای مجازی و ضعف در محتوا و خدمات رسانه‌های سالم، مفید و ایمن و ویژه سنی کودک و نوجوان و در نتیجه کاهش مرجعیت رسانه‌های کشور منجر خواهد شد.

زیست‌بوم هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی همچون دیگر قلمروهای تخصصی زیست‌بوم دیجیتال جهان و ایران شامل سیستم پیچیده و پویا و برخوردار از ذی‌نفعان متعدد از جمله شرکت‌های بزرگ فناوری، کمک‌نوآورهای (استارت‌آپ) هوش مصنوعی، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، شرکت‌های مشاوره و خدمات هوش مصنوعی، سازمان‌های دولتی و نظامی، سیاستگذاران و کارگزاران نظام حکمرانی، سرمایه‌گذاران، مدیران خبرگزاری‌ها، روزنامه‌نگاران و کاربران نهایی است. حل مسائل مذکور و ارتقای جایگاه ایران در توسعه فنی و محتوایی هوش مصنوعی مولد و ایجاد هم‌زیستی بین روزنامه‌نگاری و فناوری (دو جهان با فرهنگ‌ها و مدل‌های تجاری متفاوت از نظر تاریخی) در ابتدا نیازمند شناخت جامع از نحوه کنشگری بازیگران این حوزه و سپس طراحی الزامات و راهبردهای سیاستی دقیق برای حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب است که در این گزارش بدان پرداخته می‌شود.

پژوهش حاضر تلاش دارد تا با شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های این حوزه به این سؤال‌ها پاسخ دهد که چالش‌ها و فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی مولد در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی چیست؟ چه راه‌حل‌های بالقوه سیاستی و تقنینی برای مدیریت این وضعیت در جهت بهره‌گیری حداکثری از فرصت‌های توسعه این فناوری و مقابله مؤثر با چالش‌های توسعه آن در این حوزه پیشنهاد می‌شود؟ اطلاعات و داده‌های گزارش حاضر حاصل مطالعه اسناد و قوانین بین‌المللی، بررسی تجارب کشورهای منتخب و گفتگو با کارشناسان و صاحب‌نظران است. برای تحلیل و دسته‌بندی آنها در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و چالش‌ها از چارچوب S-W-O-T (نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها، تهدیدات) استفاده شده و داده‌های استخراج شده دسته‌بندی، ترکیب و تفسیر شده است. در ادامه نیز مبتنی بر این چالش‌ها و فرصت‌ها، پیشنهادهای سیاستی و تقنینی لازم‌ارائه شده است.

۲-۱. سوابق مطالعاتی در مرکز پژوهش‌ها

در سال‌های گذشته، چندین گزارش کارشناسی در خصوص ابعاد کلی حکمرانی، قانونگذاری و تنظیم‌گری فناوری هوش مصنوعی اعم از توسعه پایدار هوش مصنوعی، تسهیلگری و تنظیم‌گری توسعه‌دهندگان و ابزارهای مبتنی بر فناوری هوش مصنوعی، قانونگذاری هوش مصنوعی و بررسی شاخص جهانی آمادگی هوش مصنوعی دولت‌ها از سوی مرکز پژوهش‌های مجلس منتشر شده است که به تفصیل در جدول ۱ اشاره شده است. همچنین به تازگی پیش‌نویس پیشنهادی «طرح قانون ملی هوش مصنوعی» را مرکز تهیه و به مجلس شورای اسلامی ارائه داده است. علاوه بر این مشخصاً در خصوص حوزه حکمرانی خدمات رسانه‌ای به عنوان موضوع گزارش حاضر، رویدادی تحت عنوان «حکمرانی رسانه در عصر هوش مصنوعی» با همکاری مشترک دفتر مطالعات فرهنگی و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس و معاونت امور رسانه‌ای و تبلیغات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دی ماه سال ۱۴۰۲ برگزار و ویژه‌نامه آن شامل مجموعه سخنرانی‌ها و ارائه‌ها منتشر شده است.

جدول ۱. اهم پیشینه پژوهشی

عنوان گزارش کارشناسی / کتاب	سال انتشار	شماره مسلسل	خلاصه یافته‌های پژوهشی
ویژه‌نامه همایش حکمرانی رسانه در عصر هوش مصنوعی	۱۴۰۳	—	حکمرانی رسانه‌ها در عصر هوش مصنوعی نیازمند رویکردهای نوین و جامعی است که بتواند چالش‌های موجود را شناسایی و راهکارهای مؤثری برای مدیریت آن‌ها ارائه کند. این رویکردها باید شامل آموزش، نظارت مناسب، حفظ حریم خصوصی و توسعه قوانین جدید باشد تا منافع جامعه را تأمین کند.
توسعه و تنظیم‌گری هوش مصنوعی (۲): شاخص آمادگی هوش مصنوعی دولت	۱۴۰۳	۲۰۱۴۲	لزوم چابکی و پویایی ساختار حکمرانی هوش مصنوعی در ایران برای تدوین و تصویب هر چه سریع‌تر بر نامه‌های شفاف و عملیاتی و اهتمام به اجرای آنها برای بهبود جایگاه بین‌المللی کشور در شاخص آمادگی هوش مصنوعی دولت.
توسعه و تنظیم‌گری هوش مصنوعی (۱): هوش مصنوعی مولد	۱۴۰۳	۱۹۸۷۹	ایجاد زیرساخت‌های پایدار و ایمن فنی از قبیل استفاده از داده‌های مصنوعی، یادگیری انتقالی، فنون کاهش سوگیری، محاسبات ابری و توزیع شده می‌تواند در کاهش چالش‌های مرتبط با امنیت داده‌ها، حریم خصوصی، شفافیت، صحت و دقت نتایج و کاهش هزینه‌های محاسباتی مؤثر باشد.
لایحه برنامه هفتم توسعه (۸۸): توسعه ۱۴۰۲ پایدار هوش مصنوعی در کشور	۱۴۰۲	۱۹۳۹۵	مواجهه دائمی کشور با تهدیدهای امنیتی مختلف ناشی از شرایط ژئوپلیتیکی، شاخص آمادگی پذیرش نهادهای دولتی برای توسعه هوش مصنوعی و الکترونیکی کردن سازوکارها را کند و محدود کرده است.
هوش مصنوعی و قانونگذاری (قانونگذاری و هوش مصنوعی در اتحادیه اروپا) ضرورت‌ها و چشم‌اندازهای اخلاقی و حقوقی	۱۳۹۷	۱۶۰۶۳	ضرورت رفع ابهام‌ها در تولید، طراحی و تحلیل داده‌ها برای همه کنشگران حوزه هوش مصنوعی از طریق وضع قوانین روشن و شفاف

۱. روش تحلیل SWOT در عین سادگی ابزار قدرتمندی برای کمک به سیاست‌پژوهان در شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های یک پدیده نوظهور و در حال توسعه است.

2. Strengths
3. Weaknesses
4. Opportunities
5. Threats

۳. فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی

ترکیب هوش مصنوعی و روزنامه‌نگاری این ظرفیت را دارد که با توانمندسازی روزنامه‌نگاران برای انجام تحلیل‌های عمیق، کشف فساد و پاسخگو کردن افراد و نهادها به پدید آمدن جامعه‌ای آگاه‌تر و پیشرو کمک کند. در واقع هوش مصنوعی به روزنامه‌نگاری کمک می‌کند تا فعالیت‌های گذشته خود را بسیار کارآمدتر از همیشه انجام دهد. هنگامی که روزنامه‌نگاران از ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی برای بهبود اخبار و گزارش‌ها و ویرایش آنها استفاده می‌کنند به آن روزنامه‌نگاری تقویت‌شده^۱ می‌گویند. [۱]

در سال‌های اخیر هم‌زمان با دهه سکوه‌های (پلتفرم‌های) دیجیتال، رقابت چشمگیری میان سازمان‌های خبری در استفاده از ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی برای تحقیق، تولید و توزیع محتوا در بستر اینترنت به‌ویژه در سکوه‌های (پلتفرم) برخط (آنلاین) شکل گرفته و بسیاری از کاربران نهایی این فناوری یعنی مخاطبان رسانه‌ها چه به‌صورت آگاهانه و چه به‌صورت ناآگاهانه در معرض استفاده از آن قرار گرفته‌اند. این فرصت‌ها و کاربردها - که عموماً از سوی چهار شرکت فناوری بزرگ و بین‌المللی گوگل، مایکروسافت، اپل و آمازون ارائه می‌شوند - در جدول ۲ احصا شده و در ادامه نیز اهم آنها توضیح داده شده است.

جدول ۲. اهم فرصت‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی

ردیف	فرصت‌ها	ذی‌نفعان	
		کاربران	مدیران و سردبیران سازمان‌های خبری
۱	تولید مقالات و گزارش‌های تحلیلی و تحقیقی مبتنی بر داده‌کاوی و روزنامه‌نگاری داده‌محور (دیتاژورنالیزم)	*	
۲	ابزارهای تبدیل صوت به متن، تبدیل متن به تصویر و تبدیل متن به ویدئو	*	*
۳	جمع‌آوری، تولید، ویرایش، انتشار، ذخیره‌سازی و انتقال خودکار متن، صوت، فیلم و تصاویر گرافیکی و اطلاع‌رسان (اینفوگرافی) به‌مثابه روزنامه‌نگاری خودکار	*	
۴	تجزیه و تحلیل ترجیحات مخاطب و شخصی‌سازی ارائه خدمات اطلاع‌رسانی به کاربران و طراحی سیاست‌های خبری مبتنی بر این ترجیحات	*	*
۵	خواندن مقالات برای نابینایان از طریق صدای تولید شده توسط هوش مصنوعی	*	
۶	سرعت بخشیدن به جستجوی محتوا (فیلم، متن، صوت، تصویر و...)	*	
۷	ویراستاری و خلاصه کردن متون، صوت‌ها و فیلم‌ها و تهیه پیشینه خبری	*	
۸	راستی‌آزمایی اخبار و اطلاعات، کشف محتوای جعلی و تأیید محتوا (تشخیص جعل عمیق)	*	*
۹	ترجمه محتوای چندزبانه	*	*
۱۰	تجزیه و تحلیل رسانه‌های اجتماعی برای تشخیص روند	*	*
۱۱	ربات‌های چت برای کمک به مشترکان / مخاطبان	*	*

۱. Augmented Journalism: طبق تعریف کنسرسیوم بین‌المللی روزنامه‌نگاری تحقیقی، این نوع روزنامه‌نگاری از هوش مصنوعی برای توانمندسازی روزنامه‌نگاران در جهت گزارش‌دهی در مقیاس وسیع‌تر و با دقت بیشتر، بهره می‌گیرد.

ردیف	فرصت‌ها	ذی‌نفعان	
		مدیران و سردبیران سازمان‌های خبری	روزنامه‌نگاران کاربران
۱۲	رعایت استانداردهای حق نشر (کپی‌رایت)	*	
۱۳	تبلیغات بیش از حد هدفمند و پیش‌بینی اشتراک‌ها، روندها، فروش، کسب درآمد از محتوا	*	
۱۴	روزنامه‌نگاری تقویت شده با استفاده از ابزارهای پوشیدنی، صدا، واقعیت مجازی برای ایجاد و ارائه محتوای جدید	*	
۱۵	تحلیل اطلاعات	*	
۱۶	پیش‌بینی رویدادها و روندهای خبری آینده	*	*
۱۷	داده‌کاوی، افکارسنجی و تحلیل دیدگاه‌ها و احساسات کاربران	*	
۱۸	تولید داستان‌های خبری (نیوز استوری)	*	
۱۹	ویرایش، فیلتر و دروازه‌بانی محتوا در حوزه اطلاع‌رسانی	*	
۲۰	استفاده از واقعیت مجازی (VR) و واقعیت افزوده (AR) در گزارش‌های خبری	*	*
۲۱	بهینه‌سازی تبلیغات و افزایش درآمد از محتوای خبری	*	
۲۲	طراحی سامانه‌های کنترل کیفیت محتوای خبری	*	*
۲۳	تحلیل خودکار داده‌ها و کشف حقایق پنهان به ویژه در روزنامه‌نگاری تحقیقی	*	

مأخذ: بررسی‌های پژوهش

اکنون از میان ۲۳ فرصتی که فناوری هوش مصنوعی و ابزارهای مبتنی بر آن برای توسعه حوزه خبر و اطلاع‌رسانی فراهم ساخته، پنج محور مهم استخراج و تشریح شده‌اند.

الف) باز خور دگیری و شناسایی الگوهای خبری، تحلیل ترجیحات کاربران و بهینه‌سازی محتوای خبری براساس داده‌های کلان: با تحلیل احساسات مخاطبان نسبت به اخبار و رویدادها، رسانه‌ها می‌توانند واکنش‌ها و نظرات عمومی را بهتر درک کرده و براساس آنها محتوا و راهبردهای خود را تنظیم کنند. هوش مصنوعی می‌تواند از طریق تحلیل داده‌های بزرگ، الگوها و روندهای مهم را در حوزه‌های مختلف خبری شناسایی کند.

ب) شخصی‌سازی محتوا مبتنی بر سطح دانش و سن و دیگر متغیرهای کاربران: با استفاده از الگوواره‌های (الگوریتم) یادگیری ماشین، رسانه‌ها می‌توانند محتوای خبری را براساس علایق و ترجیحات شخصی کاربران پیشنهاد دهند که این امر به افزایش تعامل و رضایت مخاطبان منجر می‌شود. هوش مصنوعی می‌تواند محتوای نامرتب را پالایش (فیلتر) کرده و تنها اطلاعات مرتبط و مهم را به کاربران نمایش دهد.

ج) جمع‌آوری، تولید، ویرایش، انتشار، ذخیره‌سازی و انتقال محتوای خبری: هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل داده‌های ورودی؛ اخبار، مقالات، تصاویر و ویدئوها را به سرعت تولید کند. این امر به رسانه‌ها امکان می‌دهد تا به روزرسانی‌های فوری و گسترده‌تری ارائه دهند. همچنین الگوواره‌های (الگوریتم) هوش مصنوعی می‌تواند مقالات طولانی را خلاصه کرده و نکات کلیدی را برجسته کند که این امر به مخاطبان کمک می‌کند تا به سرعت به اطلاعات مورد نیاز دست یابند.

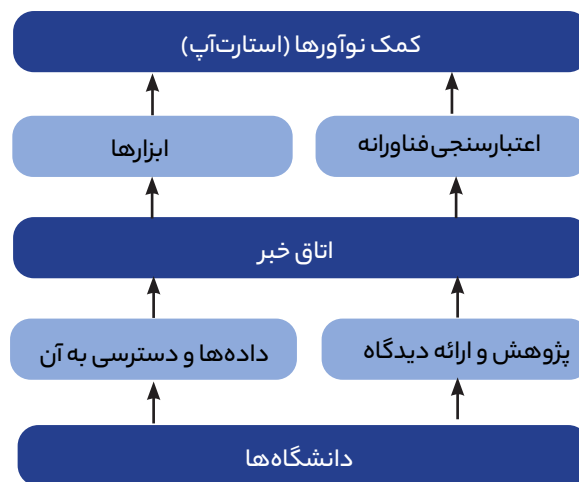

د) **بررسی صحت اخبار و تشخیص اخبار جعلی:** سیستم‌های هوش مصنوعی به صورت خودکار صحت اخبار را بررسی می‌کند و اطلاعات نادرست یا مغرضانه را شناسایی کرده و به این ترتیب به کاهش انتشار اطلاعات نادرست کمک می‌کند. الگوریتم‌های پیشرفته هوش مصنوعی می‌تواند اخبار جعلی را با تحلیل متون و مقایسه آنها با منابع معتبر شناسایی کند.

ه) **تعامل بیشتر با مخاطبان:** دستیار مجازی هوشمند (چت بات) می‌تواند به سؤال‌های مخاطبان پاسخ دهد و اطلاعات خبری ارائه کند که این امر به بهبود تجربه کاربری و افزایش تعامل مخاطبان منجر می‌شود. همچنین این دستیارهای مبتنی بر فناوری هوش مصنوعی می‌تواند بازخوردهای مخاطبان را تحلیل کرده و روندها و نظرهای کلی را استخراج کند که این امر به رسانه‌ها کمک می‌کند تا محتوای خود را بهبود بخشند.

و) **زمینه همکاری‌های جدید میان رسانه‌ها و شرکت‌های فناوری:** سازمان‌های خبری می‌توانند با ساخت ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی یا شراکت با کمک نوآورها (استارت‌آپ) و شرکت‌های فناوری برای ساخت آنها، ارزش افزوده جدیدی برای پیشی گرفتن از رقبای خود ایجاد کنند و در عین حال از داده‌های تولید شده در سازمان خود حداکثر بهره‌مندی را داشته باشند [۹]. مدل پیشنهادی زیر نحوه مشارکت اتاق‌های خبر با شرکای خارج از سازمان خود را ارائه می‌دهد.

شکل ۱. مدل مشارکت اتاق‌های خبر با شرکای خارج از سازمان خود از جمله کمک نوآورها (استارت‌آپ) و دانشگاه‌ها برای آزمایش فناوری‌های جدید [۱]

۱. chatbot - یک نرم‌افزار هوش مصنوعی است که می‌تواند از طریق نرم‌افزارهای تلفن همراه و وبسایت‌ها، گفتگو (چت) با یک کاربر را به زبان طبیعی شبیه‌سازی کند.

۴. چالش‌های توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی

استفاده از الگوواره‌های (الگوریتم) هوش مصنوعی، آینده روزنامه‌نگاری را شکل خواهد داد و نقش مدیران سازمان‌های خبری، سردبیران، خبرنگاران و کاربران را دستخوش تغییرات مثبت و منفی می‌کند. تغییراتی که نه به صورت مطلق آسیب‌زا است و نه ما را به سوی آرمان شهر رهنمون می‌کند. نباید انتظار داشته باشیم که سپردن بسیاری از امور به هوش مصنوعی بدون عارضه و پیامدهای منفی باشد. این مسئله حکمرانان و سیاستگذاران رسانه‌ای کشورها را بر آن داشته تا در عین توجه به فرصت‌ها و مزایای توسعه هوش مصنوعی، نسبت به شناسایی و احصای چالش‌های توسعه هوش مصنوعی نیز در راستای اتخاذ تدابیر سیاستی و تقنینی متناسب اقدام کنند. اهم این چالش‌ها عبارتند از:

۴-۱. افزایش تعصبات انسانی و چالش‌های اخلاقی در تفسیر داده‌ها و گزارش‌های رویدادها

آنچه که در قالب داده و اطلاعات به ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی آموزش داده می‌شود، مستقیماً روی نتایجی که کاربر عادی از این ابزار دریافت می‌کند تأثیر خواهد داشت، از جمله در بخش‌هایی چون انتخاب داده‌ها، تحلیل و تفسیر داده‌ها، گزارش‌دهی و الگوواره‌های (الگوریتم‌های) برنامه‌ریزی شده با هوش مصنوعی. این مسئله به معنای افزایش تعصبات نژادی، جنسیتی و اجتماعی در تفسیر داده‌ها و گزارش‌های رویدادها است. وقتی افرادی تصمیم می‌گیرند کدام داده‌ها را جمع‌آوری و تحلیل کنند، ممکن است به طور ناخودآگاه تعصبات شخصی خود را وارد این فرایند کنند. این تعصبات می‌توانند در نحوه تفسیر و تحلیل داده‌ها تأثیرگذار باشد. اگر تحلیل‌گران تحت تأثیر پیش‌فرض‌ها یا باورهای خود باشند، ممکن است به نتایج نادرست یا یک‌طرفه برسند. همچنین در گزارش‌دهی نحوه بیان و ارائه نتایج می‌تواند تحت تأثیر تعصبات قرار گیرد. انتخاب کلمات، لحن و تمرکز بر جنبه‌های خاصی از داده‌ها می‌تواند تعصب را تقویت کند.

علاوه بر این الگوواره‌های (الگوریتم) هوش مصنوعی که برای تحلیل داده‌ها طراحی می‌شود، شاید تحت تأثیر داده‌های آموزشی متعصبانه‌ای قرار گیرد که بر اساس آنها آموزش دیده است. موارد مذکور می‌تواند به دریافت نتایج نادرست یا نابرابر از ابزار هوش مصنوعی مولد منجر شود. اما برای کاهش تعصبات انسانی در این فرایندها، استفاده از روش‌های استانداردسازی، شفافیت در انتخاب داده‌ها و الگوواره‌ها (الگوریتم) و درگیر کردن چندین دیدگاه و تحلیلگر می‌تواند مؤثر باشد. همچنین، آگاهی از تعصبات و تلاش برای شفاف‌سازی در تفسیر و گزارش‌دهی می‌تواند به بهبود دقت و انصاف در نتایج منتهی شود.

بر اساس پژوهش کارشناسان دانشگاه ام‌آی‌تی و استنفورد، تجزیه و تحلیل هوش مصنوعی از تصاویر افراد رنگین‌پوست نشان داد که این سیستم ۳۴ درصد از عکس‌های زنان تیره‌پوست را به اشتباه برچسب‌گذاری می‌کند، در حالی که این میزان برای مردانی با پوست روشن تنها ۰/۸ درصد است [۱۲]. در پاسخ به این چنین یافته‌هایی، آی‌بی‌ام پایگاه داده‌ای با یک میلیون تصویر برای تحلیل بهتر چهره انسان با پس‌زمینه‌های متنوع منتشر کرد. طبعاً این سیستم نشان‌دهنده «تعصب» و «نگاه کلیشه‌ای» در آموزش ماشین است [۱].

۴-۲. نقض حریم خصوصی و امنیت کاربران

نقض حریم خصوصی کاربران توسط هوش مصنوعی در انتشار اخبار و اطلاعات نگرانی‌های فزاینده‌ای است زیرا فناوری‌های هوش مصنوعی در زندگی روزمره ادغام می‌شود. پلتفرم‌های خبری مبتنی بر هوش مصنوعی اغلب مقادیر زیادی از داده‌های کاربر را برای شخصی‌سازی محتوا جمع‌آوری می‌کنند. این ممکن است شامل تاریخچه جستجو، عادات خواندن و حتی ترجیحات شخصی باشد که باعث ایجاد نگرانی در مورد نحوه استفاده و ذخیره این داده‌ها می‌شود. کاربران اغلب در مورد نحوه جمع‌آوری و استفاده از داده‌هایشان شفافیت ندارند. بسیاری از سکوها (پلتفرم) خبری اطلاعات واضحی در مورد شیوه‌های داده‌ارائه نمی‌دهند و درک نحوه محافظت از حریم خصوصی کاربران را دشوار می‌سازد. علاوه بر این فناوری‌های هوش مصنوعی می‌تواند رفتار کاربر را در پلتفرم‌ها و دستگاه‌ها ردیابی کند که به ایجاد نمایه‌ای جامع منجر می‌شود که می‌تواند حریم خصوصی را نقض کند. این قابلیت را می‌توان برای سود تجاری بدون آگاهی کاربر مورد سوءاستفاده قرار داد.

۳-۴. از دست رفتن فرصت‌های شغلی، بزرگ‌ترین تهدید برای روزنامه‌نگاران

«روزنامه‌نگاری خودکار» یا همان خودکار شدن فرایند تولید، انتشار و مصرف اخبار و اطلاعات از مهم‌ترین فرصت‌هایی است که فناوری هوش مصنوعی برای حوزه خبر و اطلاع‌رسانی فراهم کرده، اما همین فرصت اگر به حذف روزنامه‌نگاران فعال منجر شود به بزرگ‌ترین و جدی‌ترین چالش در این عرصه تبدیل خواهد شد. مطمئناً سازمان‌های رسانه‌ای در تلاش برای کاستن از هزینه‌ها با فشارهای مالی روبه‌رو هستند که با تغییر در اموری مانند تبلیغات ایجاد می‌شود. عامل زمینه‌ساز این نگرانی از فروپاشی مدل سنتی بودجه تولید رسانه‌ها یعنی تبلیغات نشئت می‌گیرد؛ به این معنا که سازمان‌های خبری برای از بین بردن شکاف‌هایی که روزی روزنامه‌نگاران پر می‌کردند بیش‌ازپیش به خودکار شدن روی خواهند آورد (همانند حرکت به سوی خودکار شدن در کارخانه‌ها). این رویداد به دگرگونی‌های بزرگ اقتصادی و عواقبی برای کسانی در پی دارد که نتوانسته‌اند مهارت‌ها و شیوه کاری خود را با نظم جدید تطبیق دهند و در واقع شکست خورده‌اند [۲]. البته این نگرانی در باره هوش مصنوعی مشروع است؛ گرچه قطعی به نظر نمی‌رسد؛ چراکه تحقیقات بین‌المللی نشان می‌دهد مشاغلی که شامل خلاقیت، ایده‌پردازی و همدلی هستند کمترین احتمال خودکار شدن را دارند. بررسی پژوهشگران دانشگاه آکسفورد در سال ۲۰۱۳ نشان می‌دهد احتمال اینکه رایانه‌ها مشاغل روزنامه‌نگاران و سردبیران روزنامه‌ها را تصاحب کنند، ۸۰ درصد است؛ در حالی که همین عدد احتمالی برای خبرنگاران و گزارشگرها ۱۱ درصد بوده است [۱۳]. در همین حال احتمال خودکار شدن کارهای بانکی ۹۶/۸ درصد است. اصل مهم در اینجا لزوم آمادگی روزنامه‌نگاران برای پذیرش فناوری هوش مصنوعی و تطبیق مهارت‌ها و فعالیت‌های خود با آن در قالب روزنامه‌نگاری تقویت شده به معنای استفاده حداکثری از ابزارهای هوش مصنوعی در جهت توسعه و تقویت این حرفه است. برای مثال برخی سازمان‌های خبری همچون آسوشیتدپرس که رویکرد فعالانه و راهبردی تری نسبت به تحولات فناورانه در پیش گرفتند و برای آموزش خبرنگاران خود در عرصه رسانه‌های دیجیتال و پلتفرم‌های موبایلی اهمیت ویژه‌ای قائل شدند، اکنون نه تنها هیچ شغلی را از دست ندادند بلکه مشاغل نوینی هم پدید آوردند؛ همچون دبیر بخش مطالب خودکار [۱].

مضاف بر این، یک اصل کلی در خصوص اقتصاد فناوری‌های جدید در دوره گذار، معمولاً باعث بیکاری‌های مقطعی می‌شود و بعد از این دوره گذار، سطوح بالاتری از فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال برای کاربردهای جدید فناوری ایجاد می‌شود. قطعاً این دوره گذار «رنج‌آور و شکننده» است. سطوح بالاتر فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال پس از فاز گذار معمولاً به معنای بازگشت به الگوهای اشتغالی نیست که پیش‌تر وجود داشته است. بلکه شغل و بازارهای نوینی به وجود خواهند آمد که از گونه‌های پیشین، بسیار متفاوتند. این مسئله در مورد فناوری هوش مصنوعی نیز صادق است [۳].

۴-۴. نقض حق نشر (کپی‌رایت)

حق نشر، حق انحصاری قانونی است که برای اعمال کنترل تکثیر و بهره‌برداری آثار برای یک مدت زمان خاص داده می‌شود. مسائل مربوط به حق نشر هوش مصنوعی (AI) پیچیده است و با پیشرفت فناوری‌های هوش مصنوعی همچنان در حال تکامل است. این در زمینه اخبار و اطلاعات اهمیت فزاینده‌ای پیدا می‌کند زیرا از فناوری‌های هوش مصنوعی برای تولید، مدیریت و توزیع محتوا استفاده می‌شود. در اینجا ملاحظات کلیدی وجود دارد. برنامه‌های کاربردی هوش مصنوعی می‌تواند مقالات خبری، گزارش‌ها و سایر محتوای اطلاعاتی تولید کند. این سؤال مطرح می‌شود: چه کسی حق چاپ محتوای تولید شده با هوش مصنوعی را دارد؟ آیا تغییرات جزئی و ملاحظات را ابزار هوش مصنوعی در متن محتوای دارای حق نشر، مرتفع می‌کند؟ قانون کپی‌رایت سنتی معمولاً به خالقان انسانی حق تألیف اعطا می‌کند و وضعیت آثار تولید شده با هوش مصنوعی را پیچیده می‌کند. برای اعمال حفاظت از حق چاپ، آثار معمولاً باید از آستانه اصالت برخوردار باشند. محتوای تولید شده با هوش مصنوعی اغلب به مقالات، داده‌ها یا رسانه‌های موجود متکی است که سؤال‌هایی را ایجاد می‌کند در مورد اینکه آیا خروجی می‌تواند اصلی یا مشتق شده در نظر گرفته شود.

هوش مصنوعی در اخبار اغلب از مجموعه داده‌های بزرگ، از جمله مقالات خبری دارای حق چاپ، برای آموزش استفاده می‌کند. اگر خروجی‌های هوش مصنوعی بسیار شبیه به آثار اصلی باشد، این استفاده می‌تواند به نقض احتمالی حق نسخه‌برداری منجر شود و چالش‌های

قانونی در مورد استفاده منصفانه ایجاد کند. هنگامی که محتوای تولید شده با هوش مصنوعی منتشر می شود، تعیین اینکه چگونه و آیا به نویسندگان انسانی، منابع داده یا سازندگان اصلی اعتبار داده شود، ضروری است. عدم وضوح در شیوه‌های اسناد می تواند به نگرانی‌های اخلاقی منجر شود و اعتبار سازمان‌های خبری را تحت تأثیر قرار دهد. از آنجاکه هوش مصنوعی همچنان بر حوزه اخبار و اطلاعات تأثیر می گذارد، بحث‌های مداوم بین کارشناسان حقوقی، روزنامه‌نگاران و فناوری‌ها برای عبور از چالش‌های حق چاپ و ایجاد چارچوب‌هایی ضروری است که نوآوری را با حمایت از سازندگان متعادل می کند.

۴-۵. تشدید نابرابری‌های موجود در میان رسانه‌های خبری

استفاده از هوش مصنوعی در رسانه‌های خبری ظرفیت تقویت نابرابری‌های موجود را از طرق مختلف دارد. در اینجا نکات کلیدی درباره این موضوع وجود دارد. همه سازمان‌های خبری دسترسی یکسان به فناوری‌های پیشرفته هوش مصنوعی ندارند. شرکت‌های رسانه‌ای بزرگ‌تر و با بودجه خوب می توانند روی ابزارهای پیشرفته هوش مصنوعی برای ایجاد محتوا، تجزیه و تحلیل داده‌ها و هدف‌گیری مخاطبان سرمایه‌گذاری کنند، در حالی که رسانه‌های کوچک‌تر یا مستقل ممکن است منابع لازم برای رقابت را نداشته باشند که به تمرکز قدرت در میان چند بازیگر اصلی منجر شود. همچنین سیستم‌های هوش مصنوعی می تواند سوگیری‌های موجود در داده‌های آموزشی خود را تداوم و تقویت کند. اگر سازوکارهای (الگوریتم) هوش مصنوعی که برای تهیه اخبار یا گزارش‌دهی استفاده می شود، مغرضانه باشد، می تواند کلیشه‌ها و نابرابری‌های موجود را تقویت کند و به بازنمایی‌های نادرست جوامع یا مسائل خاص منجر شود.

در خصوص تخصیص منابع هوش مصنوعی به سازمان‌های رسانه‌ای بزرگ می تواند آنها را بهینه کند و به آنها امکان تسلط بر بازار را دهد همچنین می تواند به نابرابری در کیفیت و کمیت پوشش خبری در دسترس عموم شود، زیرا رسانه‌های کوچک‌تر برای رقابت با مشکل مواجه خواهند شد. علاوه بر این، پیشرفت سریع فناوری‌های هوش مصنوعی در رسانه‌های خبری اغلب از تلاش‌های نظارتی پیشی می گیرد. بدون مقررات مناسب، نابرابری‌های موجود ممکن است تشدید شود، زیرا سازمان‌های بزرگ‌تر می توانند به طور مؤثرتری نسبت به سازمان‌های کوچک‌تر در چشم‌انداز حرکت کنند.

۴-۶. افزایش انتشار اخبار، اطلاعات و محتوای خلاف واقع به ویژه ویدئوی جعل عمیق

گزارش اخبار دیجیتال مؤسسه رویترز در سال ۲۰۲۳ نشان می دهد که چشم‌انداز رسانه‌های خبری رو به تغییر و نگرانی برای اطلاعات نادرست و جعلی در حال افزایش است. تولیدکنندگان تصاویر و ویدئوهای جعل عمیق مبتنی بر هوش مصنوعی در سال ۲۰۲۴ نیز نبض تحول محتوای دیجیتال را در اختیار خود گرفته‌اند. اعتماد به رسانه‌های خبری در جهان و در دنیای قطبی شده رو به کاهش گذاشته و بازسازی اعتماد به زیست‌بوم (اکوسیستم) خبری، اقدام‌های فوری و چندجانبه می طلبد همچون مقابله با اطلاعات نادرست، ارتقای سواد اطلاعاتی رسانه‌ای به منظور توانمندسازی افراد برای تشخیص اطلاعات نادرست، ایجاد آگاهی در خصوص قابلیت اعتماد رسانه‌های خبری و کاهش خطرها و استفاده از فرصت‌های به وجود آمده با هوش مصنوعی [۴]. سامانه‌های مبتنی بر هوش مصنوعی به عنوان یک فرصت می تواند به صورت خودکار صحت اخبار را بررسی کرده و اطلاعات نادرست یا مغرضانه را شناسایی کند، که این امر به کاهش انتشار اطلاعات نادرست کمک می کند. یکی از مشکلات در حال گسترش، ویدئوهای جعل عمیق است. در این ویدئوها هوش مصنوعی می تواند با تصاویر یا فایل‌های صوتی دستکاری شده مخاطبان را فریب دهد؛ به گونه‌ای که تصور شود این تصاویر واقعی است. جعل عمیق؛ اعتماد، صحت و تمامیت روزنامه‌نگاری را تهدید می کند [۱]. به دلیل این تهدید، درک این شکل جدید جعل رسانه‌ای مهم است؛ تا جایی که وال استریت ژورنال در پاسخ به این تهدید، یک کمیته حقوقی و مشورتی متشکل از روزنامه‌نگاران بخش‌های مختلف راه‌اندازی کرد که مسئولیت آن آموزش نحوه شناسایی محتواهای جعل عمیق است [۵].

با توسعه و گسترش این کاربست‌ها نیاز به تنظیم‌گری جدید و به‌روزرسانی قوانین و مقررات موجود در راستای رفع موانع توسعه فنی و محتوایی

۱. گزارش خبری دیجیتال مؤسسه مطالعات روزنامه‌نگاری رویترز، جامع‌ترین گزارش سالیانه در مورد مصرف اخبار در سراسر جهان است.

سکوه‌های (پلتفرم) داخلی، اطمینان از تأمین حقوق کاربران و درعین حال طراحی مسئولیت‌های ذی‌نفعان و بازیگران این زیست‌بوم احساس می‌شود که در بخش پیشنهاد‌های سیاستی این امر تفصیلاً مورد اشاره قرار خواهد گرفت.

۵. وضعیت حکمرانی هوش مصنوعی در حوزه خبر در جهان

در حال حاضر برخی از کشورها، اسناد سیاستی و قوانین و مقرراتی به‌طور کلی در حوزه حکمرانی هوش مصنوعی تدوین کرده‌اند، اما بخش قابل توجهی از کشورهای جهان، همچنان در مرحله پژوهش و مطالعه این مهم هستند. از آنجاکه مسئله اصلی این گزارش الزامات توسعه و تنظیم‌گری فناوری هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی است، فقط بخش اندکی از این فصل به‌صورت گذرا و اجمالی به‌مواجهه حکمرانان کشورهای با فناوری هوش مصنوعی اختصاص داده شده و بخش مهم‌تر آن که ارتباط جدی‌تر نیز با مسئله گزارش دارد، اشاره به تجارب و اقدام‌های سیاستی و تقنینی کشورهای پیشرو در راستای بهره‌مندی حداکثری از فرصت‌های فناوری هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی از طریق راهبرد توسعه و تسهیلگری و همچنین پرهیز از چالش‌ها و مخاطرات این حوزه از طریق راهبرد تنظیم‌گری است.

۵-۱. اتحادیه اروپا

اعضای پارلمان اروپا در مارس ۲۰۲۴، قانون هوش مصنوعی را تصویب کردند. این اقدام هم‌زمان با تلاش‌های سایر حوزه‌ها برای حمایت از توسعه هوش مصنوعی ایمن، از جمله فرمان اجرایی هوش مصنوعی دولت بایدن در آمریکا و مجموعه ابتکارات نظارتی چین، صورت گرفته است. پیش‌نویس لایحه مدنظر را در ماه آوریل ۲۰۲۱ برای اولین بار کمیسیون اتحادیه اروپا منتشر کرد و پس از طی فرایند تکمیل قانون، سرانجام مرحله‌ای چون نهایی‌سازی زبانی لایحه^۱ و تصویب در شورای اروپا^۲ را پشت سر گذاشت و مرحله‌ای چون اجرای قانون هوش مصنوعی^۳، تداوم فرایند تنظیم‌گری پس از اجرای قانون^۴ در انتظار آن است [۶]. این مهم اکنون دیگر لایحه نیست و تحت عنوان «قانون هوش مصنوعی اتحادیه اروپا» شناخته می‌شود.

همچنین پروژه «هوش مصنوعی برای رسانه‌ها» (AI for Media) در اتحادیه اروپا بخشی از یک ابتکار گسترده‌تر با هدف استفاده از هوش مصنوعی برای ارتقای بخش رسانه و درعین حال تضمین استانداردهای اخلاقی و انطباق قانونی است. اتحادیه اروپا این پروژه را نمونه‌ای از تعهد خود به تقویت نوآوری در هوش مصنوعی و درعین حال پرداختن به چالش‌های مرتبط، مانند احتمال اطلاعات نادرست، نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی و نیاز به شفافیت قلمداد کرده است.

رویکرد اتحادیه اروپا به هوش مصنوعی در رسانه‌ها، مشارکتی است و شامل نهادهای دولتی، شرکت‌های خصوصی، سازمان‌های تحقیقاتی و جامعه مدنی می‌شود. هدف ایجاد زیست‌بومی (اکوسیستمی) است که ضمن حفظ منافع عمومی، نوآوری را ترویج کند و پروژه مذکور برای دستیابی به این تعادل، از طریق سرمایه‌گذاری در تحقیق، تعیین استانداردها و تقویت مشارکت‌هایی که باعث استفاده مسئولانه از هوش مصنوعی در حوزه رسانه‌ای می‌شود، تلاش می‌کند. اهداف کلیدی پروژه «هوش مصنوعی برای رسانه‌ها» عبارتند از:

ایجاد و مدیریت محتوا: توسعه ابزارهای هوش مصنوعی که می‌تواند به ایجاد، مدیریت و شخصی‌سازی محتوای رسانه کمک کند. این

۱. مصوبه را زبان‌شناسان حقوق‌دان پیش از تبدیل رسمی به قانون باید بررسی کنند. هدف از این اقدام شناسایی و تصحیح اشتباه‌های احتمالی موجود در متن و اطمینان از صحت شماره‌گذاری و ارجاعات منابع داخلی و خارجی پیش از انتشار متن در روزنامه رسمی اتحادیه اروپا، موسوم به «OJ» است.

۲. براساس سازوکار حقوقی تعیین شده، این مصوبه در مرحله بعد برای تأیید رسمی و نهایی به شورای اروپا منتقل خواهد شد. انتظار می‌رود که این فرایند در ماه آوریل سال جاری طی شود.

۳. قانون هوش مصنوعی اتحادیه اروپا ۲۰ روز پس از انتشار در «OJ» رسماً لازم‌الاجرا خواهد شد. براساس برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته، ممنوعیت‌های این قانون شش ماه پس از لازم‌الاجرا شدن قانون، مقررات مربوط به مدل‌های هوش مصنوعی عمومی شش ماه پس از فاز نخست و سایر مقررات دو تا سه سال پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون اعمال خواهد شد.

۴. با این وجود، تصویب رسمی قانون مذکور پایان فرایند تنظیم‌گری نیست. در همین راستا کشورهای عضو باید مقامات ذی‌صلاح ملی را برای نظارت بر اجرای صحیح مقررات در حوزه‌های قضایی خود منصوب کنند. از سوی دیگر کمیسیون نیز باید دستورالعمل‌هایی را برای کمک به تفسیر و اعمال تعداد زیادی از مقررات صادر کند.

می تواند شامل سازو کارهایی (الگوریتم) باشد که به فرایند تولید کمک می کند، از فیلمنامه نویسی گرفته تا ویرایش و همچنین سازو کارهایی (الگوریتم) که محتوا را بر اساس اولویت های کاربر تنظیم می کند.

تشخیص اخبار جعلی و اطلاعات نادرست: استفاده از هوش مصنوعی برای شناسایی و مبارزه با اخبار جعلی و اطلاعات نادرست. این شامل توسعه سیستم هایی می شود که می تواند محتوای دستکاری شده مانند محتوای جعل عمیق (دیپ فیک ها) را شناسایی کرده و آن را پرچم گذاری یا از گردش حذف کند.

تعامل و تجزیه و تحلیل مخاطب: استفاده از هوش مصنوعی برای تجزیه و تحلیل رفتار و ترجیحات مخاطب که می تواند استراتژی های ایجاد و توزیع محتوا را مشخص کند. این به رسانه ها کمک می کند تا به طور مؤثرتری با مخاطبان خود تعامل داشته باشند و تأثیر محتوای خود را درک کنند.

شفافیت و مسئولیت پذیری: اطمینان از اینکه سیستم های هوش مصنوعی مورد استفاده برای رسانه ها در عملیات خود شفاف و برای خروجی های خود پاسخگو است. این شامل توسعه هوش مصنوعی است که قابل توضیح باشد و تصمیمات آن برای انسان قابل درک باشد.

انطباق اخلاقی و قانونی: رعایت دستور العمل های اخلاقی و چارچوب های قانونی، مانند قوانین حفاظت از داده ها هنگام استفاده از هوش مصنوعی در رسانه ها. این شامل احترام به کپی رایت، حریم خصوصی و حقوق سازندگان محتوا و مصرف کنندگان است.

توسعه مهارت ها: حمایت از توسعه مهارت های مرتبط با هوش مصنوعی در حوزه رسانه برای اطمینان از اینکه متخصصان برای کار با فناوری های جدید و درک پیامدهای آنها مجهز هستند.

۲-۵. ایالات متحده آمریکا

در ۱۲ ژانویه ۲۰۲۳، رئیس جمهور آمریکا یک فرمان اجرایی را با هدف پیشبرد توسعه مسئولانه هوش مصنوعی (AI) در ایالات متحده امضا کرد. این فرمان اجرایی مجموعه ای از اقدام های طراحی شده برای ارتقای نوآوری در هوش مصنوعی و در عین حال حفاظت از حریم خصوصی، حقوق شهروندی و امنیت ملی را تشریح می کند. فرمان اجرایی مذکور بخشی از تلاش گسترده تر دولت بایدن برای اطمینان از این است که ایالات متحده همچنان در فناوری های نوظهور رقابتی باقی می ماند. این نشان دهنده تعهد به رویکرد چند ذی نفعی است که دولت، صنعت، دانشگاه و جامعه مدنی را در شکل دادن به آینده هوش مصنوعی درگیر می کند. در اینجا برخی از مؤلفه های کلیدی این فرمان اجرایی آمده است: رویکرد هماهنگ فدرال، کمیته مشورتی هوش مصنوعی، تحقیق و توسعه: استفاده اخلاقی و عادلانه از هوش مصنوعی، مشارکت عمومی و شفافیت، همکاری و رهبری بین المللی، توسعه نیروی کار.

۳-۵. انگلستان

بنگاه خبررسانی بریتانیا (BBC)^۱ دستور العملی را برای استفاده از هوش مصنوعی تهیه کرده و به هیئت تحریریه خود همچنین آزاد کارهایی (فریلنسر) که برای این سازمان رسانه ای فعالیت می کنند، ابلاغ و نحوه استفاده مسئولانه از هوش مصنوعی را تبیین کرده است. در این سند، تکامل هوش مصنوعی در تمام اشکال آن به عنوان فرصتی فوق العاده برای خلاقیت، نوآوری و بهره وری بهبود یافته در حوزه خبر و اطلاع رسانی در نظر گرفته شده که در عین حال می تواند خطرات قابل توجهی را به همراه داشته باشد. بی بی سی از مواردی چون سرعت تحولات هوش مصنوعی، گستره کاربردهای آن و فقدان نظارت انسانی بالقوه، به عنوان چالش های جدی استقرار فناوری هوش مصنوعی در مدیریت آینده خود یاد کرده است. محور های اصلی این دستور العمل عبارتند از:

- رعایت اصول بی طرفی، دقت، انصاف و حریم خصوصی در ایجاد یا توزیع محتوا با ابزار های هوش مصنوعی،
- لزوم نظارت تحریریه انسانی فعال بر داده ها و محتوای استخراج شده از ابزار های هوش مصنوعی و اخذ تأییدیه پیش از انتشار،

1 . British Broadcasting Corporation

- آگاهی مدیران تحریریه بر هرگونه استفاده از هوش مصنوعی توسط تیم خود و نظارت بر آن،
- شفاف و واضح بودن استفاده از هوش مصنوعی برای مخاطبان (اطلاع‌رسانی هنگام استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی به شیوه مناسب و به همراه چگونگی و چرایی استفاده از آن ضروری است)،
- مراقبت در خصوص استفاده از محتوای هوش مصنوعی برای افراد زیر ۱۸ سال،
- توجه به امکان سوگیری و عدم دقت در نتایج تولیدشده هوش مصنوعی به دلیل الگوریتم‌های پنهان و آموزش دیدن ماشین‌ها با داده‌های خاص،
- در نظر گرفتن حقوق صاحبان اثر، استعدادها و مشارکت‌کنندگان در استفاده از هوش مصنوعی (محتوای ارائه شده هوش مصنوعی ممکن است در واقعیت سرقت ادبی باشد)،
- توجه به امکان استفاده تجاری از داده‌های شخصی کاربران ابزارهای هوش مصنوعی از سوی توسعه‌دهندگان این ابزارها،
- برای کارمندان و آزادکارهایی (فریلنسر) که برای بی‌بی‌سی کار می‌کنند، پیشنهاد استفاده از هوش مصنوعی باید ابتدا به مقام ارشد تحریریه ارجاع شود. این پیشنهاد در گروه مشورتی ریسک هوش مصنوعی (AIRA)^۱ بررسی خواهد شد،
- استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی معنای رویداد را تحریف نکند، تأثیر مطالب واقعی را تغییر ندهد و مخاطبان را گمراه نکند،
- بی‌بی‌سی باید مراقب نحوه استفاده از هوش مصنوعی در محتوایی باشد که اشخاص ثالث آن ارائه می‌دهند، خواه این استفاده عمدی بوده باشد یا سهوی.

۶. مفاد مرتبط در سند ملی هوش مصنوعی

سند ملی هوش مصنوعی جمهوری اسلامی ایران^۲ به‌عنوان نقشه راهی برای توسعه هوش مصنوعی در ایران با هدف دستیابی به تمدن نوین اسلامی و ارتقای کیفیت حکمرانی تصویب شده است. چشم‌انداز این سند قرار گرفتن ایران در افق ۱۴۱۲ بین ۱۰ کشور پیشرو در زمینه هوش مصنوعی جهان و ایجاد بیشترین پیشرفت در حکمرانی، موضوع‌های کلان کشور، ثروت‌آفرینی، ارزش‌آفرینی، تأمین سلامت، رفاه، امنیت و آسایش مردم با استفاده از این فناوری عنوان شده است.

در سند مذکور، حول مسئله گزارش حاضر، ذیل ماده (۵) (بخش راهبردها و اقدامات ملی)، بر «ایجاد و ارتقای زیرساخت‌های فنی، قانونی و تنظیم‌گری و استانداردها برای جهت‌دهی، شتاب‌دهی و گسترش هوش مصنوعی» از جمله «تدوین لوایح قانونی به‌منظور ایجاد زیرساخت‌های حقوقی مورد نیاز جهت بهره‌گیری و مواجهه با مخاطرات هوش مصنوعی در کشور از قبیل تعیین مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی هوش مصنوعی خودمختار و رعایت حریم خصوصی، پاسخگویی و عدم تبعیض» تأکید شده است. همچنین در ماده (۶) (بخش اولویت‌های ملی به کارگیری هوش مصنوعی)، حوزه «رسانه و فضای مجازی» از جمله محورهای اولویت‌دار و کلان پروژه‌های به کارگیری هوش مصنوعی در کشور در نظر گرفته شده که جزئیات آن در جدول ۳ آمده است.

۱. این گروه شامل کارشناسان موضوعی در مورد خطرات هوش مصنوعی از جمله حقوقی، حفاظت از داده‌ها، امور تجاری و ... است که می‌تواند در مورد انواع مخاطرات استفاده از هوش مصنوعی به کارکنان و آزادکاران (فریلنسرهای) مرتبط با بی‌بی‌سی مشاوره دقیق ارائه دهد.

۲. این سند، پیرو تصویب ماده واحده «نهایی‌سازی و تصویب سند ملی هوش مصنوعی جمهوری اسلامی ایران» (مصوب ۱۶ آبان ماه ۱۴۰۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی) و در اجرای تفویض موضوع ماده‌واحد «تشکیل شورای ملی راهبری و تأسیس سازمان ملی هوش مصنوعی» (مصوب جلسه ۹۰۱ تاریخ ۲۹ خردادماه ۱۴۰۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی)، در جلسه ۴۸۳ شورای معین شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده است.

جدول ۳. حوزه رسانه و فضای مجازی در جدول ماده (۶) سند ملی هوش مصنوعی

اولویت‌های ملی «ب»	اولویت‌های ملی «الف»	محورهای اولویت‌دار
۳۷- تشخیص اخبار جعلی و جعل عمیق ^۲ ۳۸- همسان قاب‌های محتوایی برای مراقبت از حقوق مالکیت در آثار رسانه‌ای	۱۹- افکارسنجی هوشمند ۲۰- کشف محتوای مغایر با قوانین در رسانه‌های عمومی اعم از متن، صوت، تصویر و ویدئو	رسانه و فضای مجازی

مأخذ: سند ملی هوش مصنوعی جمهوری اسلامی ایران، مصوب جلسه ۱۰۹ مورخ ۱۴۰۳/۳/۲۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی.

نگاهی به فرصت‌های بیست‌وسه‌گانه احصا شده در فصول قبل و تطابق آنها با محور رسانه و فضای مجازی در سند ملی هوش مصنوعی این امر را روشن می‌سازد که سند مذکور به این فرصت‌هایی توجه بوده و تمرکز خود را بر ظرفیت‌های نظارتی و کنترلی ابزارهای مبتنی بر فناوری هوش مصنوعی در حوزه خدمات رسانه‌ای و اطلاع‌رسانی کشور قرار داده است. غلبه این نگاه به از دست رفتن زمینه بهره‌مندی رسانه‌های داخلی از مزایا و فرصت‌های متعدد فناوری هوش مصنوعی در راستای بهبود عملکرد و تقویت کارآمدی خود منجر خواهد شد.

جدول تحلیل سوات (S-W-O-T)

طراحی راهبردهایی برای حرکت به سمت آینده مطلوب در حوزه خبررسانی کشور مستلزم آگاهی دقیق از فرصت‌ها و محدودیت‌های موجود در این حوزه، شناخت صحیح و کامل از نقاط قوت و ضعف وضعیت موجود کشور در این حوزه و کنجکاوی و اشتیاق نسبت به نوآوری‌های فناورانه از سوی خبرگزاری‌ها است. در جدول زیر بنا بر یافته‌های این پژوهش و مباحث مطرح شده در بخش‌های قبل، فرصت‌ها، چالش‌ها، نقاط قوت و ضعف مسئله توسعه هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی کشور در قالب عوامل سازنده و آسیب‌زا آورده شده است. برخی از چالش‌ها و فرصت‌های مذکور در جدول زیر خاصه به حوزه خبر و اطلاع‌رسانی مربوط می‌شود و برخی نیز از جنس کلان است که هر نوع اتفاق در آنها روی همه حوزه‌های بخشی از جمله حوزه خبر هم تأثیر دارد.

جدول ۴. تحلیل عوامل درونی و بیرونی توسعه فناوری هوش مصنوعی در حوزه خبر ایران

آسیب‌زا	سازنده
<p>نقاط ضعف^۱</p> <p>۱. کمبود بودجه در توسعه ابزارهای نوین هوش مصنوعی در سطح ملی،</p> <p>۲. محدودیت‌های فنی و زیرساختی،</p> <p>۳. عقب‌افتادگی رشته‌های دانشگاهی از موضوع‌های روز و فناوری‌های جدید،</p> <p>۴. کمبود تولیدات علمی و دانشگاهی،</p> <p>۵. مهاجرت برخی نخبگان حوزه هوش مصنوعی و علوم رایانه کشور،</p> <p>۶. ضعف دانشی و مهارتی روزنامه‌نگاران و عموم مردم در حوزه سواد هوش مصنوعی،</p> <p>۷. عدم توازن زیرساخت‌ها در سراسر کشور و تفاوت سطح امکانات بین رسانه‌های بزرگ و کوچک.</p>	<p>نقاط قوت^۱</p> <p>۱. سرمایه انسانی جوان و یادگیرنده،</p> <p>۲. تصویب سند ملی هوش مصنوعی و ایجاد مرکز ملی هوش مصنوعی در ساختار حکمرانی کشور،</p> <p>۳. اهتمام و اجماع مقامات عالی بر لزوم تسلط بر دانش و لایه‌های عمیق هوش مصنوعی،</p> <p>۴. وجود شرکت‌های فعال در زمینه هوش مصنوعی،</p> <p>۵. توانایی متخصصان ایرانی در توسعه محصولات مبتنی بر هوش مصنوعی،</p> <p>۶. تعداد بالای تحقیقات دانشگاهی در حوزه هوش مصنوعی،</p> <p>۷. وجود زیرساخت‌های مناسب در برخی از رسانه‌های بزرگ برای پردازش‌های پیشرفته.</p>
<p>چالش‌ها^۲</p> <p>۱. حاکمیت‌گریزی نسبی فناوری هوش مصنوعی همچون سایر فناوری‌های نوظهور بین‌المللی،</p> <p>۲. یک‌جانبه‌گرایی کشورهای پیشرو،</p> <p>۳. تشدید شکاف فناوری در عرصه بین‌الملل،</p> <p>۴. افزایش تعصبات انسانی و چالش‌های اخلاقی،</p> <p>۵. افزایش انتشار اخبار و محتوای جعلی،</p> <p>۶. چالش‌های حقوقی، قانونی و تنظیم‌گرانه،</p> <p>۷. محدودیت‌های قانونی و تنظیم‌گری در حوزه حریم خصوصی، نقض حق نشر (کپی‌رایت) و امنیت کاربران،</p> <p>۸. از دست رفتن مشاغل حوزه خبر،</p> <p>۹. افزایش امکان تولید محتوای خبری جعلی،</p> <p>۱۰. تلاش فزاینده کشورهای حاشیه خلیج فارس برای جذب و به‌کارگیری نخبگان فنی-مهندسی دیگر کشورها.</p>	<p>فرصت‌ها^۲</p> <p>۱. امکان بهبود و توسعه خدمات خبری،</p> <p>۲. تجزیه و تحلیل ترجیحات مخاطب و طراحی سیاست‌های خبری مبتنی بر آن،</p> <p>۳. راستی‌آزمایی اخبار و تشخیص جعل عمیق،</p> <p>۴. توسعه روزنامه‌نگاری خودکار و تقویت شده،</p> <p>۵. امکان بهره‌گیری از دانش و تجارب سیاستی و تقنینی کشورهای پیشرو در توسعه این فناوری،</p> <p>۶. سامانه‌های صحت‌سنجی اخبار و تأیید اطلاعات،</p> <p>۷. افزایش تقاضا برای محتواهای شخصی‌سازی شده و تجربه‌های خبری مبتنی بر واقعیت مجازی و افزوده،</p> <p>۸. امکان ایجاد قوانین حمایتی برای توسعه هوش مصنوعی در رسانه‌ها و تنظیم‌گری محتوا.</p>

مأخذ: بررسی‌های پژوهش.

۱. قابلیت‌ها و ویژگی‌های مثبتی که به انجام موفقیت‌آمیز مأموریت‌های سازمان منجر می‌گردد مانند: یک برند قوی، مشتری وفادار، ترانزنامه قوی، فناوری منحصربه‌فرد و غیره.

۲. این بخش نقاط ضعف عملکرد سازمان را در سطح مطلوب خود متوقف می‌کند. اینها مناطقی هستند که برای ادامه رقابت باید بهبود یابد.

۳. به عوامل خارجی مطلوبی اشاره دارد که می‌تواند یک سازمان را از مزیت رقابتی برخوردار سازد.

۴. به عواملی گفته می‌شود که امکان آسیب رساندن به یک سازمان را دارند.

۵. البته حاکمیت‌گریزی فناوری هوش مصنوعی، ذاتی آن محسوب نمی‌شود و حاصل کوتاهی دولت‌ها هم هست؛ اما در مجموع فناوری‌های نوظهور در نسبت و مقایسه با فناوری‌های پیش از خود عموماً حاکمیت‌گریزتر هستند و این روند همچنان نیز ادامه دارد.

۷. جمع بندی و پیشنهادها

یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد تحولات فناورانه مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی نه تنها تهدیدی ویرانگر و نابودکننده برای اتاق خبر خبرگزاری‌ها نیست بلکه می‌تواند به‌عنوان یک فرصت، داده‌ها و امکانات و قابلیت‌های بیشتری را در اختیار آنها قرار دهد و به کارآمدتر شدن فعالیت‌های خبری کمک کند. البته بهره‌گیری از فناوری هوش مصنوعی برای بهبود و ارتقای وضعیت حوزه خبر و روزنامه‌نگاری هرگز امری نیست که به‌صورت قطعی و خودکار رخ دهد و اساساً به تصمیمات سیاستگذاران رسانه‌ای و نحوه تعامل آنان با توسعه‌دهندگان فناوری، مراکز تحقیقاتی، خبرگزاری‌ها و شرکت‌های فناوری هر کشور بستگی دارد؛ اینکه چگونه با این فناوری مواجه شوند و چه اقدام‌های سیاستی و تقنینی را برای آن برنامه‌ریزی کنند [۸]. این همان چیزی است که در این بخش بدان خواهیم پرداخت. اهم پیشنهادهای سیاستی - تقنینی گزارش حاضر مبتنی بر تحلیل چالش‌ها و فرصت‌های مذکور در فصول پیشین، به تفکیک شرح وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی، سیاستگذاران و مدیران اجرایی و خبرگزاری‌ها عبارتند از:

۷-۱. مجلس شورای اسلامی

۷-۱-۱. به‌روزرسانی قوانین حوزه مطبوعات و خبرگزاری‌ها

ملاحظات آنکه تحت عنوان فرصت‌ها و چالش‌های فناوری هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی در این گزارش ذکر شد می‌تواند زمینه‌ساز اصلاح و به‌روزرسانی قوانین حوزه خبر و اطلاع رسانی به‌ویژه قانون مطبوعات و اختصاص یک فصل از این قانون به ابعاد مختلف فناوری هوش مصنوعی در حوزه خبر باشد؛ مقرراتی که از حقوق اساسی شهروندان و کاربران ایرانی در برابر این فناوری محافظت کند، سرمایه‌گذاری و نوآوری در صنعت پررونق هوش مصنوعی را تشویق کند و فرصتی تحولی برای جهش مطبوعات و خبرگزاری‌های داخلی فراهم سازد. بخش ویژه هوش مصنوعی در این قانون می‌تواند شامل موارد زیر باشد یا به‌نحوی این ملاحظات را تأمین کند:

- سرمایه‌گذاری در پژوهش و توسعه ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع رسانی،
- طراحی نظام ارزیابی خبرگزاری‌ها و رسانه‌های خبری مبتنی بر شاخص میزان بهره‌گیری از فناوری هوش مصنوعی به منظور ترویج استفاده مسئولانه از این فناوری،

- توسعه الگوریتم‌ها و ابزارهای هوش مصنوعی برای بهبود فرایند تولید، انتشار و تحلیل اخبار،
- ایجاد استانداردها و شیوه‌نامه‌های لازم برای تولید محتوا به‌ویژه در برابر اخبار جعلی و اطلاعات نادرست،
- ایجاد قواعدی هماهنگ برای تولید و استفاده از محصولات و خدمات مرتبط با هوش مصنوعی در حوزه خبر،
- تصریح کاربردهای ممنوعه و سیستم‌های پرخطر هوش مصنوعی در متن قانون از جمله در تولید محتوای مشتمل بر هتک شرف یا حیثیت، افشای اسرار شخصی، تهمت یا افترا یا فحش، الفاظ رکیک یا نسبت‌های توهین‌آمیز و نظایر آن، عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی ممنوع و موجب تعزیر شرعی،

- اجباری کردن افشای واضح مواردی که از هوش مصنوعی در تولید محتوا اعم مقاله، خبر و گزارش استفاده شده است،
- شناسایی هرگونه خطر قابل توجه برای ایمنی روانی و اصول حرفه‌ای و ارزش‌های اخلاقی و حقوق اساسی مردم،
- ایجاد مرکز مشاوره در حوزه هوش مصنوعی با مخاطب هدف کاربران عمومی (با هدف بهره‌گیری از ابزارها و امکانات، تشریح مخاطرات و ...) قانون هوش مصنوعی اتحادیه اروپا که دستورالعملی برای مدیریت هوش مصنوعی در اروپاست، می‌تواند صرفاً بعد اقدام‌های تنظیم‌گرانه (نه اقدام‌های توسعه‌ای) درس آموخته‌هایی برای سایر دولت‌هایی فراهم سازد که در تلاشند با وضع قوانین و مقرراتی از سیطره آمریکا و شرکت‌های بزرگ جلوگیری کنند. البته توجه به این نکته نیز ضروری است که میزان و شدت تنظیم‌گری اعمال شده در این قانون به حدی است که اصطلاحاً در زمره تنظیم‌گری سخت و حداکثری قرار می‌گیرد و این نوع تنظیم‌گری زمانی قابل تجویز است که فناوری موردنظر از

حیث میزان و ابعاد توسعه، به بلوغ قابل قبولی رسیده باشد که این امر در کشور مادر خصوص فناوری هوش مصنوعی هنوز محقق نشده است. بنابراین رویکرد تنظیم‌گرانه پس از اجرایی‌سازی اقدام‌های تسهیل‌گرانه و توسعه‌محور، منطقی و مؤثر خواهد بود.

۲-۷. سیاست‌گذاری و اجرا

۲-۷-۱. تشکیل کارگروه مشترک حوزه خبر و اطلاع‌رسانی میان مرکز ملی هوش مصنوعی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
تشکیل کارگروه مشترک حوزه خبر و اطلاع‌رسانی میان مرکز ملی هوش مصنوعی به‌عنوان راهبر اصلی هوش مصنوعی در کشور و معاونت امور رسانه‌ای و تبلیغات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌عنوان مرجع رسمی هدایت، حمایت و نظارت بر رسانه‌های خبری کشور، می‌تواند به‌عنوان یک ابتکار مهم در راستای بهره‌مندی از ظرفیت‌های هوش مصنوعی و فناوری‌های نوین در بهبود کیفیت حوزه خبر و اطلاع‌رسانی در کشور تلقی شود. این کارگروه می‌تواند اهداف زیر را دنبال کند:

- تحلیل و بررسی راهکارهای به‌کارگیری هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی، شامل تحلیل داده‌ها، تولید محتوا و مدیریت اطلاعات
- توسعه الگوریتم‌ها و ابزارهای هوش مصنوعی برای بهبود فرایند تولید، انتشار و تحلیل اخبار،
- تأسیس مراکز تخصصی نظارت و ارزیابی مستمر الگوریتم‌های هوش مصنوعی و خروجی‌های آنها با هدف شناسایی و تصحیح تعصبات احتمالی^۱،

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای خبرنگاران و فعالان رسانه‌ای درباره استفاده از فناوری‌های نوین و هوش مصنوعی،
- ایجاد استانداردها و شیوه‌نامه‌های لازم برای تولید محتوا به‌ویژه در برابر اخبار جعلی و اطلاعات نادرست،
- ایجاد ارتباط و همکاری با سایر نهادها و سازمان‌های مرتبط با فناوری، رسانه و فرهنگ،
- شناسایی چالش‌های موجود در حوزه خبر و ارائه راهکارهای عملی برای مقابله با آنها،
- ارائه اصول و رهنمودهایی برای استفاده مسئولانه و اخلاقی از هوش مصنوعی در روزنامه‌نگاری، با مشارکت تشکل‌های صنفی و انجمن‌های علمی این حوزه،

- تحلیل روندهای آینده در هوش مصنوعی و تأثیرات احتمالی آن بر حوزه خبر در سال‌های پیش رو.^۲

۲-۲-۷. تهیه نقشه راه عملیاتی برای آموزش و توانمندسازی روزنامه‌نگاران و عموم مردم

به‌روزرسانی برنامه‌های آموزش سواد رسانه‌ای در کشور و ارتقای سواد هوش مصنوعی متخصصان حوزه خبر و اطلاع‌رسانی با توجه به تحولات سریع و گسترده این فناوری موضوعی است که تدبیر ویژه‌ای می‌طلبد. در درجه اول لازم است تا نهاد‌های سیاستگذار و دستگاه‌های اجرایی در کنار پرداختن به مفاهیم سواد رسانه‌ای و سواد فضای مجازی، توسعه و ترویج سواد هوش مصنوعی را نیز به‌عنوان گونه‌ای نوین و روزآمد از سواد رسانه‌ای در دستور کار خود قرار دهند. کارکنان رسانه‌های خبری و عموم مردم از جمله دانشجویان، کارمندان و معلمان، دانشجویان و دانش‌آموزان باید نحوه کاربست بهینه و مؤثر از این فناوری و الزامات مواجهه با آن را آموزش ببینند. پیشنهاد می‌شود این مهم به‌عنوان یکی از اولویت‌های ویژه مرکز توسعه فرهنگ و هنر در فضای مجازی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت آموزش و پرورش در سالیان پیش رو قرار گیرد و از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد نیز برای آموزش عمومی در این زمینه بهره‌گیری شود. لازم است که همه موارد فوق در قالب یک نقشه راه عملیاتی تحت عنوان «برنامه جامع توانمندسازی کارکنان و کاربران رسانه‌ها برای استفاده مسئولانه از هوش مصنوعی» تجمیع و بهینه‌سازی شود. چنین برنامه‌ای می‌تواند شکاف دانشی موجود را پر کرده و بهره‌وری و دقت در استفاده از فناوری‌های هوش مصنوعی را افزایش دهد. این اقدام‌ها می‌تواند در راستای اجرایی‌سازی ردیف شماره ۱۳ از جدول ۱۶ مندرج در ماده (۷۴) قانون برنامه هفتم پیشرفت مبنی بر آموزش سالیانه ۲۰ هزار مربی سواد فضای مجازی در قالب دانشجوی معلم تا پایان برنامه تعریف شود.

۱. این مراکز می‌توانند با بهره‌گیری از متخصصان حوزه حقوقی و فنی، به ارتقای اعتماد کاربران و کاهش نگرانی‌ها در مورد نقض حریم خصوصی کمک کنند.
۲. نکته‌ای که در حکومت‌ها و سازمان‌های رسانه‌ای با آن مواجه خواهند شد، «قدرت پیش‌بینی» این ماشین‌ها است. به‌زودی که این ماشین‌های مبتنی بر هوش مصنوعی گسترش بیشتری پیدا کنند، رسانه‌ها می‌توانند به کمک کلان‌داده‌ها به پیش‌بینی روندها و اتفاق‌ها بپردازند.

۳-۲-۷. حمایت از ایجاد سامانه‌های داخلی هوش مصنوعی مولد کاربردی در حوزه رسانه و خبر

مطلوب است که به منظور رفع نیاز خبرنگاران به سامانه‌های هوش مصنوعی مولد و طراحی ربات‌های یادگیرنده برای نظارت بر سلامت محتوای مطبوعاتی و تنظیم‌گری کارآمدتر و دقیق‌تر محتواهای خبری، بخشی از یارانه‌های حمایتی دولت از مطبوعات به حمایت از تولید و توسعه سامانه‌های مذکور از جمله ابزارهای ویراستاری و خلاصه کردن متون، صوت‌ها و فیلم‌ها، کشف اخبار جعلی و راستی‌آزمایی اخبار و سامانه‌های داده‌کاوی و تحلیل کلان داده‌ها^۱ رسانه‌های اجتماعی اختصاص یابد. سامانه‌های پیشرفته راستی‌آزمایی اخبار به کمک هوش مصنوعی صحت محتوای منتشر شده در فضای مجازی همچون ویدئوهای جعل عمیق را بررسی و به جلوگیری از انتشار اخبار جعلی و تقویت اعتماد عمومی به رسانه‌های داخلی کمک می‌کند.

طراحی و ساخت چنین سامانه‌هایی از سوی شرکت‌های سرمایه‌گذار، توسعه‌دهنده و کمک‌نوآورها (استارت‌آپ) و در درجه اول نیازمند امکانات فنی و زیرساختی قدرتمندی بوده که بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان از تأمین هزینه‌های آن ناتوان و نیازمند حمایت پشتیبانی و فنی در این بخش هستند. علاوه بر این مراکز پژوهشی و تحقیقاتی و اندیشکده‌های تخصصی برای انجام اقدام‌های تحقیقات و توسعه‌ای در این زمینه و رقم زدن پیشرفت علمی به‌عنوان نقطه آغاز تولید سیستم‌های داخلی مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه هوش مصنوعی نیازمند سرمایه‌گذاری دولت هستند.

در راستای پشتیبانی از موارد فوق‌الذکر و از آنجاکه تسلط بر لایه‌های عمیق فناوری هوش مصنوعی به جهت توسعه روزافزون این فناوری در جهان از ضروریات امروز کشور است پیشنهاد می‌شود که دولت ردیف بودجه مشخصی برای حمایت، تسهیل‌گری و رفع موانع تولید و توسعه و استقرار سامانه‌های نوآورانه مبتنی بر هوش مصنوعی مولد بومی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی و سازگار کردن هوش مصنوعی با حوزه‌های مختلف از جمله روزنامه‌نگاری اختصاص دهد.

۴-۲-۷. کنشگری فعالانه در معاهدات و توافقنامه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی

تعامل و همکاری با سازمان‌های بین‌المللی برای تدوین معیارها و چارچوب‌های جهانی در زمینه استفاده از هوش مصنوعی در حوزه خبر و اطلاع‌رسانی با رویکرد مقابله با یک‌جانبه‌گرایی در جامعه بین‌الملل و همچنین اطلاع‌رسانی و تشویق نهادهای داخلی در نظر داشتن استانداردهای حرفه‌ای بین‌المللی در فعالیت‌های خود از جمله ضروری‌ترین و اولویت‌دارترین اقدام‌هایی است که باید دستور کار سیاستگذاران و مدیران اجرایی کشور در حوزه هوش مصنوعی قرار گیرد؛ چراکه تعاملات منطقه‌ای و جهانی در این زمینه در حال شکل‌گیری است و غفلت در این امر به عدم اثرگذاری جمهوری اسلامی ایران در تدوین مفاد این توافقات، عقب‌افتادگی کشور از مناسبات بین‌المللی در زمینه هوش مصنوعی و درگیر شدن با الزامات نامطلوب بین‌المللی منجر خواهد شد. این تعاملات بین‌المللی با محوریت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان ملی هوش مصنوعی به‌عنوان دستگاه‌های تخصصی امر و با هماهنگی وزارت امور خارجه به‌عنوان نهاد واسط با کشورهای خارجی و نهادهای بین‌المللی صورت می‌پذیرد.

۵-۲-۷. ضرورت بازنگری سند ملی هوش مصنوعی با نگاه فرصت‌محور به بخش رسانه و فضای مجازی

نگاهی به فرصت‌های بیست‌وسه‌گانه احصا شده در فصول قبل و تطابق آنها با محور رسانه و فضای مجازی در سند ملی هوش مصنوعی این امر را روشن می‌سازد که سند مذکور به این فرصت‌هایی توجه بوده و تمرکز خود را بر ظرفیت‌های نظارتی و کنترلی ابزارهای مبتنی بر فناوری هوش مصنوعی در حوزه خدمات رسانه‌ای و اطلاع‌رسانی کشور قرار داده است. غلبه این نگاه به از دست رفتن زمینه بهره‌مندی رسانه‌های داخلی از مزایا و فرصت‌های متعدد فناوری هوش مصنوعی به‌عنوان یک فرصت تحولی در راستای بهبود عملکرد و تقویت کارآمدی خود منجر خواهد شد. از این رو پیشنهاد می‌شود شورای عالی انقلاب فرهنگی نسبت به بازنگری در بخش مرتبط رسانه و فضای مجازی به‌ویژه در زمینه خبر و اطلاع‌رسانی با توجه به اهمیت فرصت‌های احصا شده در این گزارش، اقدام کند.

۲-۷. خبرگزاری‌ها

۱-۳-۷. تشکیل شرکتگان (کنسرسيوم) همکاری میان رسانه‌ها و شرکت‌های فناوری

تشکیل کنسرسيومی که در آن سازمان‌های خبری و شرکت‌های فناوری همکاری کنند تا فناوری‌های جدید هوش مصنوعی برای کاربردهای خبری توسعه یابد به اشتراک دانش و تجربه بین این دو بخش و ارائه راه‌حل‌های نوآورانه‌ای برای چالش‌های موجود منجر خواهد شد. سازمان‌های خبری می‌توانند با ساخت ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی یا شراکت با کمک‌نوآورها (استارت‌آپ) و شرکت‌های فناوری برای ساخت آنها، ارزش افزوده جدیدی برای پیشی گرفتن از رقبای خود ایجاد کنند و در عین حال از داده‌های تولید شده در سازمان خود حداکثر بهره‌مندی را داشته باشند. به عنوان مثال بنگاه خبررسانی بریتانیا ابزاری به نام آلتو^۱ را توسعه داده است که از فناوری تبدیل متن به گفتار استفاده می‌کند؛ یعنی صدای گوینده متن به چند زبان روی محتواهای چندرسانه‌ای قرار می‌گیرد [۹]. این نرم‌افزار محتوای ویدئویی را به شکل متنی پردازش و فردی ویراستاری می‌کند. سپس روزنامه‌نگار برای ایجاد خودکار صدای مصنوعی به زبانی دیگر از فناوری تبدیل گفتار به متن کمک می‌گیرد. دیگر خبرگزاری‌ها، از جمله ای‌بی‌سی نیوز، نیویورک تایمز و ای‌اس‌پی‌ان، از یک نرم‌افزار هوش مصنوعی خاص استفاده می‌کنند. این فناوری مشابه آلتو است و روزنامه‌نگاران از آن برای تبدیل هم‌زمان فایل‌های صوتی مصاحبه به متن استفاده می‌کنند [۱].

۲-۳-۷. نگاه ویژه سازمان‌های خبری به نوآوری‌های فناوری

به سازمان‌های خبری کشور پیشنهاد می‌شود که توجه به نوآوری‌های فناوری‌ها را با توجه به اهمیت آنها در بهبود فرایندهای خبری و افزایش دقت و سرعت انتشار اخبار، در اولویت کاری خود قرار دهند. این سازمان‌ها می‌توانند از فناوری‌های جدید مانند هوش مصنوعی، یادگیری ماشین و داده‌کاوی برای تحلیل داده‌های بزرگ، شناسایی الگوهای خبری و بهبود تجربه کاربری استفاده کنند. نوآوری‌های فناوری‌ها به سازمان‌های خبری امکان می‌دهد تا با کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری، اخبار را به صورت مؤثرتری منتشر و با رقبای خود رقابت کنند. یکی از راه‌هایی که خبرگزاری‌ها می‌توانند سکون و لختی سازمانی را کاهش دهند، ملاقات با پژوهشگران و بنیان‌گذاران کمک‌نوآورها (استارت‌آپ) است که ممکن است ایده‌های تازه‌ای داشته باشند. از آنجاکه بیشتر شرکت‌های جدید مشتاق هستند که با تأسیس اتاق‌های خبری، فناوری خود را آزمایش کنند یا تحقیقات خود را به اجرا گذارند، این می‌تواند به همکاری سودمند متقابل بر اساس اشتراک دانش منجر شود. همکاری نیویورک تایمز با مؤسسه براون در دانشگاه کلمبیا را در تحقیقی درباره ظهور ربات‌ها در سکوهایی (پلتفرم) مانند توئیتر و فیس‌بوک در نظر بگیرید. چیزی که در ابتدا یک پروژه کلاسی روزنامه‌نگاری محاسباتی به رهبری پورفسور مارک هانسن بود. بعدها این پروژه و مطالب مرتبط با آن به گزارش‌هایی دنباله‌دار تبدیل شد و مقام‌های فدرال را وادار کرد در مورد فروشگاه‌هایی که دنبال‌کننده جعلی می‌فروشند، تحقیق کنند [۱].

۳-۳-۷. طراحی و ابلاغ دستورالعمل‌های استفاده از فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در حوزه رسانه

با افزایش پذیرش فناوری‌های هوش مصنوعی در حوزه خبر، برخی سازمان‌های رسانه‌ای در جهان با هدف ترویج اجرای مسئولانه، اخلاقی و بی‌طرفانه فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی، به انتشار منشور اخلاقی و دستورالعمل‌هایی حاوی شیوه‌ها و چارچوب‌های مشخصی در خصوص نحوه بهره‌گیری از این فناوری برای روزنامه‌نگاران و کارکنان خود اقدام کرده‌اند. حوزه‌های موضوعی کلیدی مشترک در این دستورالعمل‌ها عبارتند از: تضمین شفافیت، مسئولیت‌پذیری، انصاف، حریم خصوصی و حفظ ارزش‌های روزنامه‌نگاری، اهمیت نظارت انسانی، قابل توضیح بودن سیستم‌های هوش مصنوعی، افشای محتوای خودکار و حفاظت از داده‌های کاربر. اگرچه این دستورالعمل‌ها به لحاظ توزیع جغرافیایی، تاکنون به برجسته کردن تسلط کشورهای غربی، به ویژه آمریکای شمالی و اروپا و افزایش مداوم نگرانی‌ها در خصوص سلطه و انحصار این کشورها منجر شده است، اما می‌تواند به عنوان راهنمای عمل برای دولت‌هایی در نظر گرفته شود که خواهان توسعه متوازن و پایدار فناوری هوش مصنوعی در حوزه‌های مختلف حکمرانی در کشور خود هستند.

۱. گروهی از افراد یا شرکت‌ها یا سازمان‌ها یا بانک‌ها یا حتی دولت‌ها که برای انجام یک فعالیت بزرگ و پرخطر اقتصادی و دستیابی به یک هدف مشخص تشکیل می‌شود.
2. ALTO

منابع و مأخذ

- [۱] مارکنی، فرانچسکو (۱۴۰۲). خبرسازان؛ هوش مصنوعی و آینده روزنامه‌نگاری، ترجمه علی شاکر، تهران: همشهری.
- [۲] ویتاگر، جیسون (۱۴۰۲). هوش مصنوعی و آینده روزنامه‌نگاری، ترجمه مینو میرزایی، تهران: تانیه.
- [۳] ویتبای، بلی (۱۴۰۲). هوش مصنوعی به زبان ساده، ترجمه حسین مجدفر، آوا بهرامی، تهران: سبزان.
- [۴] گزارش خبری دیجیتال توسط (Reuters Institute for the Study of Journalism) RISJ مؤسسه مطالعات روزنامه‌نگاری رویترز.
- [5]. Faw Marcoci and Till Daldrup (November 15, 2018). "How the Wall Street Journal Is Preparing Realises to Detect Deepfakes" Nieman Lab.
- [6] <https://www.insideprivacy.com/artificial-intelligence/eu-parliament-adopts-ai-act/>.
- [7] <https://carnegieendowment.org/research/202307//chinas-ai-regulations-and-how-they-get-made?lang=en>.
- [8] <https://www.politico.com/news/magazine/202427/02//artificial-intelligence-media-00143508>
- [9] ALTO-a Multilingual Journalism Tool (May 1, 2019), "BBC News Labs, accessed.
- [10] Aondover Eric Msughter, Aondover Ogechi Perpetua and Adebija Lillian Itiafa .Artificial Intelligence, and the Media: Revisiting Digital, Dichotomy Theory: IntechOpen
- [11] <https://oxfordinsights.com/wp-content/uploads/20232023-/12/Government-AI-Readiness-Index-1.pdf>.
- [12] Joy Buolamwini and Timnit Gebru (2018). "Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities Commercial Gender Classification," Proceedings of Machine Learning Research 81:7791-, proceedings.
- [13] Jeremy B. Merrill and Natasha Frost (Marce 1, 2019). "Here's What Lift Talks About as Risk Factors That Other Companies Don't".

گزیده سیاستی

بهره‌گیری از هوش مصنوعی برای ارتقای وضعیت مرجعیت خبری، نیازمند تحرک جدی دستگاه‌های رسانه‌ای، نگاه ویژه سازمان‌های خبری به نوآوری‌های فناوری‌ها، بازنگری در سند ملی هوش مصنوعی با نگاه فرصت‌محور به بخش رسانه و ایجاد قواعدی هماهنگ برای تولید و استفاده از محصولات و خدمات هوش‌مصنوعی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir